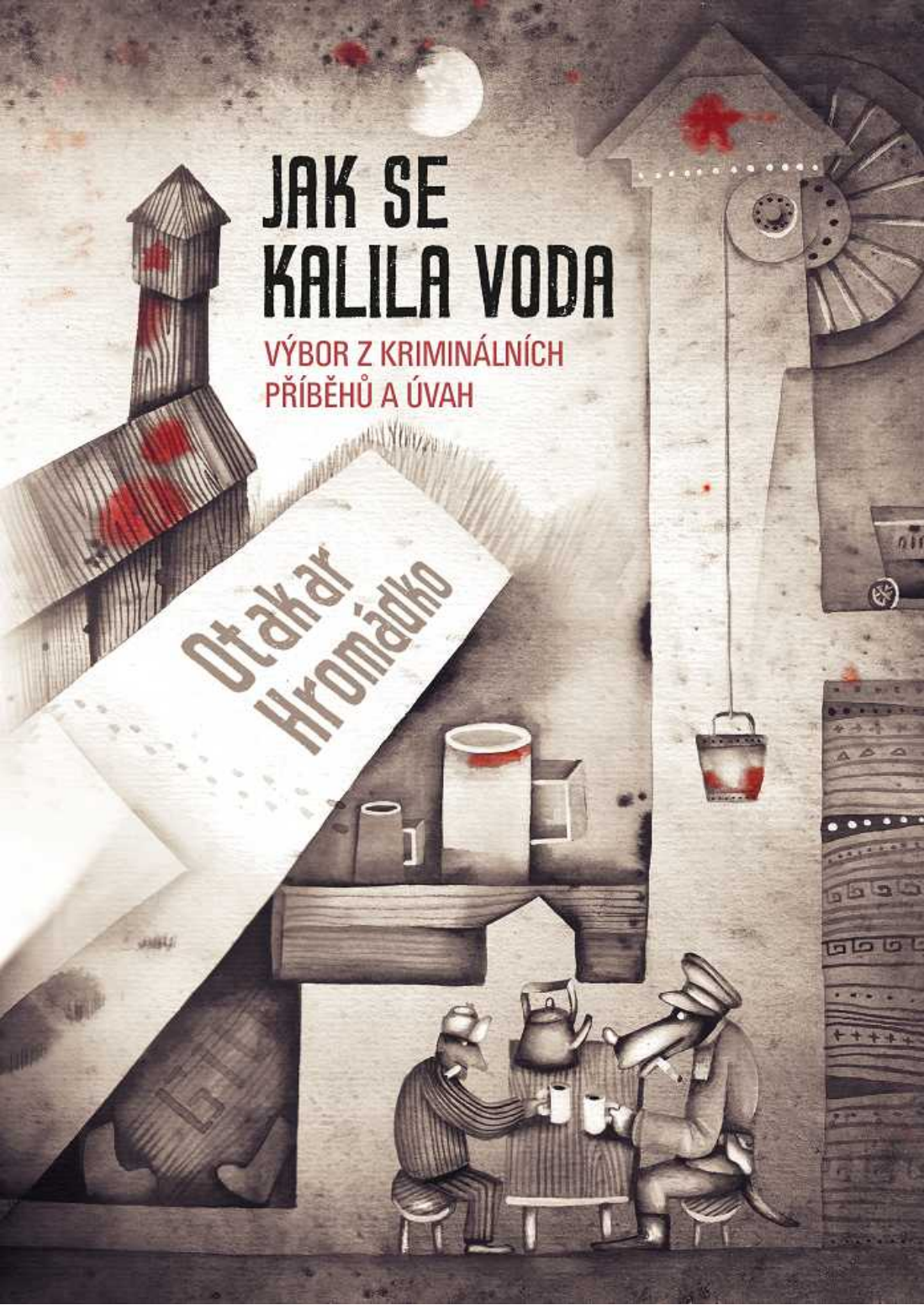

JAK SE KALILA VODA

VÝBOR Z KRIMINÁLNÍCH
PŘÍBĚHŮ A ÚVAH

Otakar
Hromádka

JAK SE KALILA VODA

VÝBOR Z KRIMINÁLNÍCH
PŘÍBĚHŮ A ÚVAH

JAK SE KALILA VODA

VÝBOR Z KRIMINÁLNÍCH
PŘÍBĚHŮ A ÚVAH

Otakar
Hromádka

Jaroslav Bouček (ed.)

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Otakar Hromádko – heir, 2017
Preface © Robert Kvaček, 2017
Photos © Archiv Lidových novin, Národní archiv,
osobní archiv Petra Závodského, Philippe Barraud,
rodinný archiv autora,
Ústav pro studium totalitních režimů, VHU Praha, 2017
Cover Illustration © Eugene Ivanov / Shutterstock, 2017
Cover Art © Lukáš Tuma, 2017
Czech Edition © Nakladatelství Epocha, Praha 2017

ISBN 978-80-7557-092-5 (print)

ISBN 978-80-7557-485-5 (ePub)

ISBN 978-80-7557-486-2 (mobi)

ISBN 978-80-7557-487-9 (pdf)

Obsah

Předmluva	7
Úvod	9
NA CESTĚ DO DĚJIN	13
Historická událost	15
Svět zločinců	29
Nekrology	35
Košílaté doby	47
Učedníci politické policie	57
Chvála pana doktora Škaredy, soudce okresního soudu v Pardubicích	67
Zvrhlíci a výchova vězňů	73
Zakuklený demokrat	81
Tři malé syrečky	87
Muž, který nedovedl sedět	91
NA SOUDU DĚJIN	97
Úvaha o zlepšovatelnosti lidské společnosti, zločincích a moci	99
„Zločinecká činnost“ španělských dobrovolníků	105
Politický bezvěrec	115
Po stopách tajného procesu	135
Poslední kasař	159
NA CESTĚ Z DĚJIN	171
Kacíři z donucení	173
Zakladatel strany	175

Turistický zájezd	179
Kající se zločinec	185
Politický život zhrzených komunistů	189
Svědkové	201
Dvě kila peří	211
Projev nedostatečného třídního uvědomění	217
Básník a skalní komunist	219
Štědrý večer	229
Podivuhodný příběh Tondy Haška	239
Spravedlnost – slepá a nemilosrdná	251
Lidé v propasti	255
Pěstní výchova	265
NA SMETIŠTI DĚJIN	275
Materialistická dialektika	277
Proletářský internacionalismus	281
Odměněný kolaborant	289
Komunistický kat	295
Rehabilitace Adolfa Pimpary	307
Atentát	311
O podstatném a nepodstatném souložení	321
Tři demokracie: Německá demokracie	325
Tři demokracie: Československá demokracie	331
Tři demokracie: Švýcarská demokracie	339
Poslední kapitola	351
Patnáct moudrostí pro mladé blázny	359
Bloudění dějinami Oty Hromádka	361
Ediční poznámka	365
Jmenný rejstřík	367
Použité zkratky	373

Předmluva

Paměti Oty Hromádka *Jak se kalila voda* jsou pojetím neobvyklé, originální, osobité. Autor je v podtitulu nazývá „výborem z kriminálních příběhů a úvah“ a v textu některé kapitoly pojmenovává povídkami. Jsou však založeny na prožitém, zobrazují určitá období Hromádkova života a působení, volená se zřejmým záměrem nejen zaznamenat, ale také – hlavně – zapůsobit až naléhavě.

Hromádka se v mládí stal komunistou, stranickým funkcionářem, pak bojoval jako dobrovolník ve španělské občanské válce, což mu v 50. letech přineslo uvěznění. V prvních poválečných letech patřil ještě k vyšším armádním funkcionářům, o to citelnější byla pro něj drastická perzekuce od režimu, který spoluvytvářel. O ní proto píše v pamětech především. Definitivně ho vzdálila komunistické straně, v pamětech se o ní píše tak, aby se jeho odmítnutí a odpor přenesl i na čtenáře. Chce varovat před „revolučním divoštvím“, které mívá různou podobu a většinou nechtěné následky, a proto „přehrabuje haraburdí svých zkušeností a váží své tehdejší hodnotové soudy“.

Komunistickému hnutí věnoval Hromádka přes dvacet let života, začal „jako mladý blázen a skončil jako šašek na blbém divadle“. Vzpomínky psal v 70. letech, ta také spoluurčovala jejich tematický důraz. Umožnil mu ho i švýcarský exil, nemusel už mít obavu z opakování postihu a pronásledování. Největší prostor věnoval „vyšetřování“ začátkem 50. let a jeho aktérům a pak různým vězením. Psal o tom s jistým nadhledem, který ale neubírá na obžalobě systému a jeho „justice“, a také s určitým sarkasmem, jenž je působivý v odhalování a pojmenovávání podstaty i ničivých projevů totalitního systému.

Hromádka volil přístup, který originálně dokumentuje i přesvědčuje, aniž žádá o souhlas – „vypráví“ a přitom posuzuje, i sebe, svá

léta spojená s komunistickým hnutím a vinou této vazby poničená. Text je plný miniportrétů, hlavně vykonavatelů moci a zla a jejich obětí – výtečné charakteristiky, působivé příběhy. Cítím z textu stále ještě jistou frustraci – z tragického zažití systému, který Hromádka aktivně přijímal, z poznání jeho antihumánní mocenské podstaty, z temných prožitků, které mu systém způsobil. Téměř ho zahubil. Proto je kniha nejen svědectvím, ale také – nepřímou – apelem. Zní z příběhů i z tezí a úvah, které prožité a poznané zobecňují. Souhrnně řečeno – nezastaralý, obsahově i literárně stále znělý text.

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc., dr. h. c.

Úvod

... despotisme, qui n'est que l'illusion des esclaves
(„... despotismus, který je jenom iluzí otroků“)
(Louis Antoine de Saint-Just)

*Jsem Adam, jako nás mnoho tobo druhu,
jenž přejeďl se plody poznání,
a konec konců jde mně přec jen k dubu
hněv boží a mé z ráje vybnání.*
(František Gellner, *Blasphemie*, 1901)

Dvě věci člověk v životě musí – narodit se a umřít. Všechno ostatní dělá dobrovolně. Nikdo se nerodí rád, každý při tom pláče nebo křičí. S umíráním je to jiné, někteří jsou rádi, že už to budou mít odbyté, jiní to zase urychlují, jak mohou: tím, že kouří tabák, pijí alkohol, požívají drogy, ožení se nebo jezdí v automobilu. Jsou lidé, kteří to berou hákem, hodí si smyčku na krk, zastřelí se nebo skočí do vody, jen neplavci. Čas od času propadnou lidé hromadné pomatenosti a pak umírají s nadšením, dobrovolně a v milionových houfech a volají při tom „Heil Hitler“, „Za Stalina“ apod.

Právě v tom se člověk liší od zvířat. Zajíc utíká horempádem pryč, když po něm někdo strelí a netrefí. Ne tak člověk – ten, když po něm ve válce někdo vystrelí a netrefí ho, tak se natopí, zařve nějaké právě aktuální heslo a hrdinně nastaví prsa další, lépe mířené ráně. Jen Švejk v takové situaci křičel: „Proboha, nestřílejte, jsou tady lidi!“ Ale Švejk byl blbec a vzdělanci se tomu dodnes smějí.

Za první světové války padlo pro císaře pána nejméně desetkrát více Čechů, než jich padlo v odboji proti němu a dvacet let potom

v boji proti nacistickým okupantům. V dějinách o tom nic nestojí, ale dá se to přechýlit na pomníčích padlých v každé vesnici. V Německu a ve Francii byli po první světové válce prozíraví a nechali na takových pomníčích dost místa pro ty, kteří měli padnout v další válce. Dnes jsou tam již dávno vytesaní a je jich někde nejméně o třetinu více než těch prvních, ale přesto zbylo ještě dost místa pro ty, kteří mají padnout příště. V Rusku takové pomníky nestavěli, poněvadž se tam pořád spěchá mílovými kroky k socialismu a není na to čas, a i z mnoha dalších důvodů; tak na Ukrajině na to není ani dost kamene, nikdo také nezapisoval, kdo padl za cara, kdo za Stalina nebo jenom za vlast, neví se, koho z fronty nebo ze zajetí odvezli rovnou do gulagu, kde zemřel jako nepřítel, anebo koho zastřelili hrdinní berijovci za frontou, protože nebojoval dost statečně.

Děti padlých nebo zmrzačených se ptají, když po válce dorostou: „Kam dali naši tátové rozum, že neviděli, o co jde?“ – a s opovržením poslouchají válečné příhody těch, kteří to přežili. Nevědí ale, jestli je to také nečeká.

V roce 356 před Kristem zapálil jakýsi Hérostratos sedmý div světa, chrám Diany v Efezu. Před soudem vypověděl, že se chtěl dostat do dějin jako všichni velcí válečníci, kteří dělají totéž. Od té doby může do dějin vlézt každý blbec. Ale když už v nich je, pak z nich zase odejít, vylézt nebo vyklouznout, k tomu už je třeba dávka geniality. Stačí se podívat, kolik starých sešlých pandrholů se nemůže utrhnout od slávy, ustoupit do stínu a pustit k tomu ty mladší, aby si také zablblí.

Proto asi se svět už po tisíciletí řítí pořád do katastrofy. Že se řítí, jsem poznal, když mi bylo tak šestnáct pryč, a hned jsem se rozhodl, že to tak nenechám a svět zachráním. Vstoupil jsem tedy do dějin a byl jsem na nejlepší cestě být jednou z lebek, jimiž je dlážděna cesta lidstva k lepším zítřkům. Hrou náhod jsem tomu ušel, neboť bylo předurčeno, abych se stal jednou z třísek, která padne, když se potom ve šťastné budoucnosti kácí les skoro do hola. Lidi totiž nemají rádi, když je někdo zachraňuje a oni ho o to neprosili. Zvláště mají vztek na ty, kteří se netráslí, když hřmělo, a po bouřce si sedli na výsluní právě na ty židle, o kterých se kdejakému třasořitkovi snilo. Dělají všechno, aby se takových proroků rychle zbavili.

Nejsem ani trochu geniální, ale měl jsem štěstí. Hned, jak bylo zase jednou po všem, vyhnali mě do té doby neznámí bojovníci z dějin. Neoběsili mě, ačkoli chtěli, a byl jsem tomu velmi blízko, ale nakonec mě jenom odstrčili z výsluní moci jako kotě od mléka. Nemohu jim za to být ani dost vděčný.

Každým rokem vstupují do dospělosti necelá dvě procenta lidstva. Je to dohromady nějakých 60 000 000 nových, osmnáctiletých lidí. Mezi nimi je nepatrný zlomeček, který se vzbouří, když jim navlíkají na krk chomout všedního života. Zdivočí se, chtěli by naráz změnit svět a obrátit ho naruby, hledí jenom kupředu a vzhůru a ženou se jako diví kanci skrze houští společnosti. Ve svém transu sní, že spasí lidstvo. Začnou představbu světa tím, že odsoudí generaci svých otců. My jsme ji odsoudili, že se nechali zavést na jatka první světové války. Nás zase odsuzují, protože jsme ve východní Evropě a v Rusku místo socialismu a světového míru přivedli na svět a vykrmili to, co Marx a Engels prorocky nazvali strašidlo komunismu, tedy ne socialismus nebo komunismus, ale komunistické strašidlo. Co asi budou dnešním dvacetiletým revolucionářům vytýkat generace, které přijdou po nich? Jaké asi budou jejich nerozumy a omyly?

Pro ně, pro tento zlomeček lidstva, jsem napsal hrst povídek a úvah. Nejsou to nabubřelá vyprávění o slavných bojích ani plačtivá líčení z kriminálů a koncentráků. Býval jsem zapleten v takových věcech. Mnozí, kteří u toho nebyli, nebo dokonce i byli, o tom napsali tlusté i méně tlusté knihy. Pročítal jsem je trpělivě a divil jsem se, jak je možné tolik lhát o tom, jak to vlastně všechno bylo. Nakonec jsem ale poznal, že lidi jsou rádi, když jim někdo maluje straky na vrbě, a že nenávidí ty, kteří by jim chtěli jejich představy kazit. Neboť dějiny nejsou dějinami toho, co se skutečně stalo, ale dějinami toho, co o tom napsali novináři a různí povídákové. Rád jim proto ponechávám volné pole pro takový celkem nudný druh literatury.

Ve svých povídkách píšu jenom o tom, co jsem viděl mimochodem a čeho si dějiny nevšímají. Jsou to drobné příhody ze dvou úseků mého života. Z období, kdy jsem se jako jeden z houfu dral od bezmoci k moci, a pak z období, kdy jsem zase za jáсотu houfu padal od moci do bezmoci. Jsou omezeny jen na jednu barvu palety. Na kriminály a lidi v kriminálech, ať vězně nebo policisty, bachaře a soudce,

a na to, co je okolo a za tím vším. Jsou to příhody a úvahy méně důležité a vůbec ne významné a omezují se jen na období před válkou, tedy za demokracie, a po válce, tedy po vítězství strany. Snad si čtenář povšimne, k jakým došlo změnám.

Nestal jsem se Caesarem ani Leninem, Stalinem či Maem, Ale také ne Bucharinem, Zinověvem, Radkem, Rajkem, Slánským a jim podobným. Mé ctízádnosti směřovaly k mnohem nižším cílům, někdy jenom k tomu, abych neupadl do hanby jako druzí, a přesto pokud možno zůstal na živu.

Jako jeden z mála mně podobných a blízkých jsem nakonec přece jenom přežil všechno. Lidi i režimy, věčné pravdy, které jako svíčku sfoukl vír událostí, proroky falešné, kterým věřily miliony, a pravé, za kterými nikdo nešel, hrdiny papírové, kteří se naduli prázdnotou jako balony, když už bylo po všem, a hrdiny pravé, kteří se pak scvrkli do ztracena.

Je mi sedmdesát let, ze všeho mi zbyla jenom veteš vzpomínek a nahá řiť, hlavu mám pořád ještě na krku a chutná mi jíst, pít a kouřit. Je to málo a je to hodně.

Veni, vidí, perdidi.

Yverdon 1979

Autor

NA CESTĚ DO DĚJIN

Historická událost

*Nutno je v životě účast mít,
k některé přidat se straně
a svoje srdce nastavit
dobře mířené ráně.*

(František Gellner, *Na dnešek měl jsem pěkný sen*, 1901)

Na den svatého Josefa, 19. března 1930, došlo k historickému bojovému střetnutí mezi dvěma všesvětovými organizacemi, římsko-katolickou církví a Komunistickou internacionálou mládeže. Tenkrát si toho nikdo nepovšiml a v dějinách o tom také není nic napsáno. Z mého osobního hlediska neprávem, poněvadž toto střetnutí rozhodlo o dalším životě deseti nadějných studentů v Německém Brodě, malém městě na Českomoravské vysočině. Byl jsem jedním z nich.

Svátek svatého Josefa připadl tenkrát na neděli. Při bohoslužbách měli faráři při kázání přečíst encykliku papeže Pia XI., tedy papežský oběžník, ve kterém se vyhlašovalo křížácké tažení věřících proti Sovětskému svazu.

V Rusku měli tehdy veliké starosti s bojem proti trockistům a jiným nepřátelům ve straně. To byla také veliká starost Komunistické internacionály a všech komunistických stran ve světě, které musely bojovat navíc i proti sociálním demokratům. Proto štáb světové revoluce v Moskvě rozhodl, aby do boje proti křížáckému tažení papeženců byl v celém světě vyslán Komsomol.

Právě v té době jsme na gymnáziu založili Komunistickou studentskou frakci. Bylo nás deset, dva jsme byli již vysokoškoláci a dvěma nejmladším bylo něco přes patnáct let. Tři z nás, Šantroch, Farkač a já, jsme kromě toho byli i členy místní organizace Komsomolu, kte-

rá neměla ani tolik členů jako naše Kostufra. Týden před svatým Josefem byla do Prahy svolána tajná celostátní porada Komunistických studentských frakcí. Vyslali jsme na ni jako delegáta Vráťu Šantrocha, který byl v té době v oktávě. Přivezl nám z Prahy protioběžník vydaný samotnou Komunistickou internacionálou mládeže. V něm se pracující i jiná revoluční mládež celého světa vyzývala, aby zabránila rozpoutání války světového imperialismu, kterou připravuje papež proti vlasti všech proletářů světa, Sovětskému svazu. Byl v něm také návod, jak ten boj vést. Měli jsme organizovat stávky ve velkých, hlavně válečných závodech, velké protestní manifestace a demonstrace, mobilizovat i rolnickou mládež a tak dále.

Podobné pokyny psali tenkrát v Moskvě již postarší sověští mládežníci, kterým bylo vesměs přes čtyřicet a kteří vysedávali v úřadovnách Komunistické internacionály mládeže, dokud je po dosažení věkové hranice nezavřeli do gulagu nebo nepopravili místo penze. Čím starší byli, tím větší a bojovější úkoly pro komsomolce celého světa si dovedli vymýšlet. Nepouštěli je ven, za hranice, takže ani z okna rychlíku neviděli, jak dělnická mládež v kapitalismu vypadá. Dozvídali se to jen ze článků v *Komsomolské pravdě*, ale její redaktory také nikdo za hranice nepustil.

Tito vůdcové nám svým oběžníkem určili generální linii, jak máme boj proti papežově křížáckému tažení vést. V ústředním sekretariátě československého Komsomolu byli už více při zemi a doplnili plán velkého nástupu tím, že tam, kde není možno zorganizovat velké stávky a demonstrace, by měla mládež farářům překazit čtení encykliky svoláváním hesel nebo rozhazováním letáků v kostele, a tam, kde ani to nepůjde, by se mohly v předvečer popsat kostely hesly, aby alespoň tak byl lid mobilizován do protiválečného boje.

My jsme proti válce byli. Čtyřem z nás v ní padli otcové – ani jsme je nestačili poznat – a otcové ostatních válčili na různých frontách a přinesli si domů nejen vzpomínky, ale i šrámy a nemoci. Za války i po válce jsme poznali, co je hlad a vystávání, někdy marné, ve frontách na chleba. Nemohli jsme zůstat pasivní tam, kde mládež celého světa nastupovala do revolučního protiválečného boje. Když jsme prostudovali protioběžník a podumali nad ním, došli jsme k závěru, že mládež v závodech, jak bylo předepsáno, mobilizovat nemůžeme,

poněvadž ve třech místních malých textilních továrnách nikoho neznáme, že však se musíme poradit s místní organizací Komsomolu, ve které mladí dělníci jsou. Komsomolci nám řekli, že něco takového nejde, snad že je to možné v jiných městech, ale u nás mládež v továrnách není tak uvědomělá, aby se s ní dalo něco dělat. Zamítli i náš návrh, že by se mohly v sobotu, v předvečer svatého Josefa, alespoň pomalovat hesly všechny kostely. Považovali to za fantastické a nereálné.

Světovou frontu revoluční mládeže, do které jsme se právě zařadili, jsme však nemohli zradit. V sobotní noci před svatým Josefem jsme proto sami pomalovali rudou barvou a krasopisně, poněvadž jsme byli vzdělanci, všechny čtyři místní katolické kostely a kaple. Dnes, po padesáti letech, si uvědomuji, že nám tenkrát z pražské centrály ani nedali seznam hesel, která se mají psát – k podobným nedostatkům v pozdějších letech již nedocházelo. Psali jsme proto, co nás napadlo, jako „Ven z církve, která připravuje novou válku“, „Pryč od Říma“, „Pryč s válkou“ a také heslo „Ať žije Sovětský svaz“. V neděli ráno z toho byli místní občané celí pryč, něco takového se v dějinách města nikdy nestalo. Večer nás všechny pozavírali. Četníci nás už dávno měli v oku jako skupinu a stačilo jim, že náhodou zjistili, že jeden z nás v sobotu kupoval červenou barvu.

Když jsme po půldruhém měsíci vyšli z kriminálu, zjistili jsme, že v rámci světového boje Komsomolu také ve Dvoře Králové, což bylo ještě menší město než naše, jeden komsomolec při mši rozhodil z kůru letáky a že nějakou podobnou akci provedli také v jednom menším městě v Německu. Přesto jsme ale tenkrát boj s papežskou stolicí vyhráli, poněvadž, jak je známo, nakonec proti Rusku neválčila katolická církev ani papež, nýbrž nacisti a s nimi měl zase Sovětský svaz přátelskou smlouvu. To se ale tenkrát nedalo předvídat. Stejně tak je celkem jisté, že z těch, kteří byli v Německém Brodě na kázání na den svatého Josefa v roce 1930, nikdo do války proti Rusku nešel. U nás na horách byl takový zvyk, že když se šlo v neděli do kostela, šli muži do hospody a ženy šly na mši se za ně modlit, po mši je z hospody vyzvedly, někdy mírně podroušené, a šlo se domů na nedělní oběd. V městě ale chodily na mši už jenom staré babičky. Ty, pokud je mi známo, nikdy nikde neválčily. Nevím, jestli se tak nestalo ke konci války v Německu, kde válčily i děti, snad tedy i babičky. Modlit se

a vzpomínat na pánaboha se lidi naučili znovu až za Hitlera a po vítězství komunistické strany.

Tak jsme byli v lapáku.¹ Zavřeli nás nejdříve v městské šatlavě a jednoho po druhém vyslyšali až do rána. Dohovořit jsme se mezi sebou nemohli. Řvali na nás a všelijak se snažili nás nachytat a ono to nešlo. Neměli nic jiného, než že jeden z nás v sobotu kupoval červenou barvu – jinak jsme měli dokonalé alibi. Pomalovali jsme kostely hned zvečera, ještě za šera, a pak jsme byli všichni v kině od začátku až do konce. Nápisy byly objeveny, když šli lidé z kina, a četníci usoudili, že to někdo namaloval v době představení. Zapírali jsme mužně, ačkoliv některým z nás ještě nezačaly růst vousy. Pak ale měl jeden četník nápad, se kterým na nás vyžrál. Vzali znovu jednoho po druhém a řekli mu: „Podívejte se, vy nejste první komunisté, které jsme zavřeli. Ti druzí byli dělníci a věděli, za co bojují. Vy ale mezi ně nepatříte. Dělník, když ho zatkneme, se s hrdostí přizná, co udělal, a hájí to jako správnou věc, ten se před námi nevykrucuje. Ale vy nejste ani komunisti, ani dělníci, jste kluci, kteří udělali klukovinu, do které se dali někým nahecovat, a teď zapíráte, jako kdybychom vás chytli na hruškách.“

Všichni se na ten trik nechali chytit. Hrdě vypověděli, že s akcí souhlasili, že při tom byli, ale že neřeknou, kdo při tom ještě byl a kdo maloval hesla. Jenom já a Farkač jsme uvědoměle zapírali dál.

Ráno nás všechny převedli do okresního kriminálu, který byl hned vedle. Na té historické budově je již od středověku kostlivec, má v ruce zvonec a vyzvání každou hodinu. Je to pomník místního občana, který se jmenoval Hnát. Kdysi dávno jako vrátný u hradební brány za úplatu vpustil dovnitř hordy ze sousední Jihlavy, které město vyplundrovaly. Měšťané, když ho nejdříve zamordovali za zradu, dali jeho kostru do výklenku na tehdejší radnici, aby každou hodinu zvonil a připomínal broďákům, že mají být bdělí a na všechno připravení. Druhý slavný rodák města má pomník hned naproti, uprostřed

¹ Zatčení byli O. Hromádka a J. Málek (posluchači právnické fakulty), I. Binko, M. Farkač, J. Hušek, B. Ježek, J. Musil, F. Nový, B. Vacek (studenti gymnázia) a E. Franěk (strojnický učeň), propuštění byli 11. 4. 1930 – viz Tajovský, M., Zmalované kostely. In: *Havlíčkův Brod. Fragmenty z historie*. Havlíčkův Brod 2015, s. 191–199.

náměstí. Jmenoval se Koudela a byl pekař. Byl to velký zloděj a pekl tak malé housky, že toho občané jednou měli dost, vstrčili ho do klece a potápěli ho v řece tak dlouho, až slíbil, že se napraví. Za nepočestně vydělané peníze postavil pak na náměstí kašnu. Je vytesána ze žuly a je na ní pekař, tak, jak jde od válu, polonahý a v zástěře, na hlavě má ošatku s houskami a z nich stříká vodotrysk. Někteří vzdělanci později tvrdili, že to je pravděpodobně socha Neptuna a v košíku že jsou mušle, ale lid již po staletí ví, že je to pekař Koudela a jeho housky. Já bych také řekl, že ten paňák je pekař od válu, Koudela, a ne nějaký Neptun, na boha to nevypadá, ten by neměl zástěru. Žádný jiný člověk, kterého by dějiny zaznamenaly, se v Německém Brodě nikdy nenarodil a nikdy se tam nic zvláštního nestalo. Je to město velmi opatrných lidí.

Ubalili z prdu kuličku

Než vrátíme se k našemu příběhu. Hned druhý den za námi přišel do kriminálu pan ředitel gymnázia. Zatím ještě nebyl jmenován, jenom zastupoval bývalého ředitele, který poněkud sešel, poněvadž mu bylo přes osmdesát let. O funkci se vedl politický zápas, každá z lepších politických stran tam chtěla dostat svého člověka. Zastupující ředitel byl předákem národně demokratické strany, která byla už také stařecky sešlá a brzy potom se rozpadla. Místní politici této strany usoudili, že jsme svedení kluci a že všechno je politický manévr, který nastrojili někteří profesori, aby svého prozatímního ředitele zdiskreditovali a zabránili jeho jmenování. V městě tomu každý uvěřil, poněvadž v české povaze je dělat podrazy a věřit, že všechno je švindl. Kromě toho nás lidé znali jako slušné a tiché hochy, kteří se ve škole dobře učili a nedělali žádné výtržnosti.

Pan ředitel se v hovorech s námi podřekl, že jsme mu zkazili kariéru a uškodili mu právě, když měl být definitivně jmenován. Měli jsme z toho radost. Policie a vyšetřující soudce přijali nápad, že nás svedl jeden z profesorů, jako jediné možné vysvětlení. Šlo o profesora Lochmana, který vyučoval latinu a řečtinu. Byl to člověk velmi vzdělaný a znal několik řečí, ale byl tajný vzdělanec, celkem nikdo to

o něm nevěděl a on zase nechodil do hospod a do společnosti jako ostatní profesori a svým vzděláním se nevynášel. Všichni studenti ho měli rádi, poněvadž s nimi jednal jako s dospělými lidmi, jako rovný s rovnými. A také obdivovali jeho vzdělání. Avšak žádný politický vliv na nás neměl a nebyl ani stoupencem nějaké tehdejší politické strany, na to byl zas až příliš vzdělaný. Druzí profesori ho neměli rádi již proto, že ho měli rádi studenti a je nenáviděli, a také asi proto, že stále četl a vzdělával se, zatímco oni měli již dávno studování dost.

Z profesora Lochmana jsme tedy měli udělat svými výpověďmi svého intelektuálního vůdce. V lidově demokratickém státě nebo v Sovětském svazu by byla úplná maličkost takovou výpověď vyrobit a naučit nás ji odříkat z paměti u soudu. Ale v podmínkách buržoazní demokracie to nešlo.

Venku zatím už bylo všechno jasné a každý čekal, kdy profesora Lochmana také zavrou. Okresní vedení komunistické strany tomu ještě pomohlo. Soudruzi, když viděli, jaké je v městě pozdvižení, se hned v pondělí sešli a sepsali prohlášení, že náš čin odsuzují a že všechno je záležitostí svedených nerozumných kluků, se kterými strana nemá nic společného. Prohlášení ihned uveřejnil místní týdeník *Hlasy z Posázaví*.

Tak všichni dohromady ubalili z prdu kuličku a valili ji dál a kulička rostla do veliké koule, až se stala celostátní záležitostí a dostala se na pořad jednání v parlamentě. Předseda národně demokratické strany dr. Karel Kramář vystoupil s velkou řečí, že náš případ ukazuje, jak je mládež zkažená vlivem liberalistických a takzvaně pokrokářských profesorů. V ústředí komunistické strany si mezitím již ověřili, že jsme vedli světový zápas proti papeži podle pokynů Komsomolu. Proti dr. Kramářovi vystoupil ve sněmovně Václav Kopecký, nový mladý komunistický poslanec, muž, který měl hubu jako šlejšfír a dovedl všechno jaksepatří rozmáznout. Vyhlásil nás za hrdiny, za naději národa, za příklad pro všechny ostatní mladé lidi. Okresní vedení strany v Německém Brodě rychle zase své prohlášení odvolalo, že to prý byl omyl. Když se takto soudruzi venku vzpamatovali z prvního úleku, začali se o nás také starat. Kolportér *Rudého práva* bydlil hned vedle věznice a každé ráno, když jsme byli na procházce, nám pod vrata podstrčil cigarety a denní tisk. Věděli jsme všechno, co o nás bylo napsáno nebo řečeno v parlamentě. Pýcha a vzdor v nás rostly.

Naši nepřátelé si sami zamotali situaci tak, že z ní nemohli ven. V novinách, v parlamentě i ve veřejnosti nás vyhlásili za svedené kluky a u soudu se prý ukáže, kdo za celou věcí stojí. My, tak jak jsme se dohodli hned první den ve vazbě u okresního soudu, jsme trvali na svém – papežova encyklika byla štváním do války, my válku nechceme, a jestli jsme volili takové prostředky, jako je psaní hesel na kostely, pak proto, že nám studentům je politická činnost zakázána.

Soudní orgány věc nakonec řešily nejhlupečším možným způsobem. Asi po čtrnácti dnech vazby nás převezli do krajské věznice v Kutné Hoře. Rozdíl mezi krajským a okresním soudem byl hlavně v tom, že pánové tam byli v průměru tak o dvacet let starší než na okrese. Každý, kdo se ještě stačil dobelhat do úřadu, úřadoval dál a nešel do penze, u soudu to bylo přece jenom zajímavější než koukat doma z okna a také to i víc vynášelo. Ti dědové se tedy rozhodli, že nám ukáží, co je to kriminál, až změkнем a své svůdce jim vyzradíme.

Veliký happening

Pro nás to všechno byla veliká událost a rychle jsme rostli a zráli tak, jak rostl a zrál náš případ. Nijak nás nepřekvapilo, když nás v Kutné Hoře ve vězení svlékli do naha, prosahali šaty a podívali se nám i do řiti. Ani jsme netušili, že jsou to mimořádně přísná opatření. Ostatně nahánět někomu strach a změkčovat ho kutnohorským kriminálem byl, jak se ukázalo, nesmysl. Kriminál byl prastarý, snad v něm ani nebyly kobky pro samovazby, které se stavěly koncem minulého století, když civilizované státy uzavřely a podepsaly mezinárodní dohodu o zacházení s vězni. Bylo to tam jako za časů loupežníka Babinského, když žaláři věděli, že oni jsou v kriminále na dožití a vězňové jenom dočasně, a snažili se zařít si život co nejpohodlněji. Dali vězňům pokoj a klid a vězňové zase dali klid a pokoj jim. Vzpomínal jsem ve všech svých dalších kriminálech vždycky na tu velkou kutnohorskou idylu.

Vězňové oslovovali dozorce po selsku „pantáto“. Mezi dozorcí a vězni byly čilé obchodní styky. Za černé peníze, tj. za takové, které vězeň tajně pronesl nebo pokoutně dostal při návštěvě anebo které mu dokonce zvenčí propašoval sám dozorce, kupovali pantátové věz-

ňům, na co neměli právo, hlavně cigarety a tabák. Dříve, za Rakouska-Uherska, mohl vězeň kouřit svobodně a měl i sirky, republika však ze samé starosti o jeho zdraví zakázala na trestě kouření vůbec a vyšetřovancům povolila jen tři cigarety denně – a ty ještě museli vykouřit během hodinové procházky na dvoře. V Kutné Hoře se však kouřilo na celách víc než v hospodě a každý vyšetřovanec nebo trestanec měl v almárce, a ne v nějakém úkrytu, pořádnou zásobu tabáku nebo cigaret. Samozřejmě muselo být vyvětráno, když se jednou týdně přišel pan rada, předseda radní komory, zeptat, jestli nemáme nějaké přání nebo stížnost. Obchod, který s námi dozorcí vedli, měl svá pravidla, vězeň musel zaplatit dvojnásobnou cenu nebo dát zpropitné z peněz, které dozorce propašoval.

V celách bylo příjemně vytopeno. Byly čistě vybělené – na to oni dbali, pan předseda radní komory by jim jistě vytkl, kdyby podlahy a zdi byly špinavé. Na vězeňském dvoře, kde se chodilo na procházce, byl vždy vyvěšen jídelní lístek na celý týden a dozorce, který byl vrchním nad kuchyní, se chodíval vězňů ptát, jestli jídlo bylo dobře upravené a chutnalo jim. Věznice měla i svou vlastní pekárnu a žitný chléb, kterého jsme dostávali čtvrtku denně, byl skutečně výtečný – nikdy v životě jsem venku tak dobrý žitný chléb nejedl. Snad to byla jenom náhoda, všichni dozorcí byli ještě ze starého Rakouska, dosluhovali poslední léta před penzí a mladí tam nebyli. Prostě byl to kriminál tak znamenitý, že ani v reálném socialismu ho nebylo možno zkazit, a proto ho zrušili a udělali z něj sklad vojenských pneumatik.

V takových podmínkách ani páni soudní radové nemohli nic svést proti stoletým železným zvyklostem, které ve věznici vládly. Proto asi pan rada, který nás vyslychal, nařídil, aby nás dali na cely s nejhorsími zločinci, kteří tam právě byli. Někteří z nich byli velmi slavní, jako například starý sedlák Zeman z Drahobudic, který za přispění svého syna a snachy, také zavřených, zabil manželku, poněvadž chtěla odkázat kostelu svou půlku statku, aby ji nedostala snacha, kterou nenáviděla. Byl tam tenkrát i vrah Bažant, který jednu po druhé zabil své tři milenky, než ho konečně dopadli. Ostatně Bažant byl z lepší rodiny, kdo už na to tenkrát měl – mít tři milenky! I jiní známí a neznámí zloději a lupiči se tam tahali se svými vyšetřujícími soudci a oddalovali pokud možno soudní přelíčení, poněvadž sedět ve vyšetřovací vazbě

v Kutné Hoře bylo příjemnější než odpykávat si trest někde v trestnici, a soudcové zase byli rádi, že mají co dělat a koho vyšetřovat. K takovým vězňům nás dali do cel a u nejtěžších zločinců jsme se občas střídali. Měli jsme si uvědomit, že ze společenského výsluní a možné kariéry jsme spadli někam hluboko, hluboko, až mezi lidskou spodinu. Pro nás však všechno byla velká událost, něco, čemu se dnes říká happening. Naše reakce byla jiná, než se očekávalo.

Tož jsme i v Kutné Hoře pokračovali se svým stanoviskem: Papež šel do války a to se nemá, my jsme proti válce, ke svým činům se hlásíme a podrobnosti, kdo co navrhl nebo namaloval, vám vypravovat nebudeme. Tak jsme se s panem radou tahali ještě celý měsíc.

Byl nám k smíchu se svými výklady a řečmi. Kapitalismus se „svíjel ve smrtelných křečích světové hospodářské krize“ a my jsme věděli, že revoluce už už bouchá na vrata kriminálů. Kdož ví, možná, že do dne a do roka budeme my vyslyšet třeba i pana radu samotného. Měli jsme docela jasné představy, jak to bude vypadat na světě potom:

Komsomolský sen v kutnohorském kriminále o socialistické společnosti

Nebude papežů ani králů, nebudou kriminály ani vězňové. Lidé nebudou krást a loupit, poněvadž každý bude mít práci a vydělá si víc, než bude k životu potřebovat. Nebudou hranice mezi státy, a proto nebudou zavírání pašeráci, nebudou špioni a špionáže, poněvadž nebudou armády a nebudou války. O posvíceních a tancovačkách se lidi budou jenom bavit, tancovat a zpívat a nebudou se při tom fackovat ani píchat nožem do žeber nebo se navzájem vyhazovat z hospody s křikem: „Co má nohy, ven, co nemá, ať jde po rukách!“ Nikdo nebude zakazovat omamné jedy, poněvadž šťastní lidé nemusejí utíkat do říše snů, a kromě toho to nebude nikomu chutnat, proč by je tedy požíval? Nikomu nebude vadit nahota a v létě se budou klidně procházet po ulicích nahatí ti, kterým bude horko. Nikdo se tomu nebude divit a kroutit hlavou jako nějaký nahý černochoch, když vidí poprvé svého náčelníka běhat v tropickém horku v černém saku a s naškrobenou náprsenkou, límcem a kravatou. I v kancelářích budou slečny klidně běhat nahaté a šéfy ani nenapadne, aby se kvůli tomu mračili. Lidé se pak sice budou muset víc koupat a umývat si nohy, ale strana zařídí, aby bylo všude dost koupelen a sprch.

Bude úplná svoboda a lidi se budou mít rádi. Každý bude s láskou a nadšením pracovat na pracovišti, které si sám vybere. Ze mzdy bude rád platit vysoké daně, poněvadž staří lidé a invalidi nesmějí žít v nouzi a bude také třeba dost peněz na další výstavbu socialismu a pak i komunismu. Tam už potom vůbec nebudou mzdy. Člověk bude pracovat, jen když ho to bude bavit, a dostane všechno, co bude potřebovat a chtít.

Doma v almaře bude mít každý schovanou flintu a dost munice, aby mohl svrhnout vládu, kdyby ho chtěla znovu zotročit nebo zradit. To se ale nestane, poněvadž ve vládě budou nejlepší synové a dcery národa. Přesto se to ale musí zasichrovat, čert nikdy nespí. Každý bude pyšný na to, že bojoval v revoluci, a komu při tom ustřelili ruku nebo nohu, bude až do smrti hrdý na svou protézu. Lidé si budou vážit těch, kteří se neplazili před vrchností a nebáli nechat se za pravdu i zavřít.

A co pak s policií a soudy? Budou úplně zbytečné a z kriminálů se udělají muzea revolučních bojů. Snad někdo ještě udělá z nepozornosti nějaký dopravní přestupek, ale takový člověk, jakmile si toho všimne, hned poběží na nejbližší dopravní či jiný úřad ohlásit to a zaplatit pokutu.

Co se stane s policajty, četníky, bachaři, vyšetřováký, soudci a podobnou plemejží? Budou to jediní nešťastní lidé. Neumějí nic jiného než někoho zavřít a hulákat na něj. Budou zbyteční, nehodí se k žádné pořádné práci. Dostanou koště a vozík a budou zametat ulice a čistit kanály, k tomu nebudou potřebovat žádných zvláštních schopností, to je jediné, na co stačí. A to jim patří, neměli nás zavírat!

Zed' se rozbourat dá – hlavou

V novinách se o nás stále psalo, i když právě nebyla okurková sezona. Komunisté měli propagační materiál pro veřejné schůze a letáky a začali s kampaní „Propust'te německobrodské studenty!“. Měli jsme mezi sebou stále dobré spojení, i když jsme byli na různých celách, mohli jsme spolu denně mluvit na procházce a povědět si, co povídal nového pan rada při výslechu. O tom, co máme vypovídat, jsme se mezi sebou již dávno dohovořovat nepotřebovali. Nakonec jsme ale

z toho byli my i pan rada přece jenom trochu udýchaní, zvláště ti nejmladší mezi námi se už přestávali bavit. Bylo nebezpečí, že by se jeden z nich mohl doznat a usvědčit druhé, kdo co mluvil a dělal.

Proto jsem jako nejstarší a nejrozumnější celou situaci nakonec roztřel. Udělal jsem výpověď, že jsem všechno zorganizoval sám, druhé chlapce jsem přesvědčil, aby šli se mnou, nápisy jsem namaloval, barvu namíchal a ti ostatní při malování jenom hlídali a potmě neviděli, co píše. Ostatní to ve svých výpovědích potvrdili. Z formálního hlediska byl tedy případ vyšetřen a už také nešlo dále nás držet ve vazbě, nebyli jsme žádní zločinci, ale mladí lidé, kteří jednali z přesvědčení. Po šesti týdnech nás z vazby propustili.

Dozorci se s námi přátelsky rozloučili a ten, který měl dohled nad kuchyní a pekárnou, mi při loučení prorocky řekl: „My se spolu ještě uvidíme, vy se sem ještě určitě vrátíte.“ Jeho proroctví se splnilo.

Neslavný proces

Proces se konal asi za tři měsíce po našem propuštění z vazby. Byl spíše neslavný než slavný. Prokurátor byl chytrý a obžalovací spis na mé výpovědi nezaložil. Tím mi, ale jen zčásti, zkazil potěšení před soudem zase všechno odvolat a vysvětlit, že jsem své doznání učinil proto, aby se skončila vyšetřovací vazba a druzí mladí chlapci nemohli být zkaženi od starých kriminálníků, se kterými je dávali dohromady.

K přelíčení se sjeli reportéři pražských deníků v očekávání senzačního odhalení, které v době naší vazby věštili. Ale k ničemu takovému nedošlo. Obžaloba byla málomluvná a stručná a držela se skutkové podstaty. Na své vystoupení před soudem jsme se připravili a rozdělili jsme si úlohy. Šantroch jako první obžalovaný stručně zdůvodnil, proč jsme považovali za nutné udělat cokoliv proti válečnému štvání. Druhý v pořadí jsem byl já a mým úkolem bylo předvést, jak režim nakládá s těmi, kdož se dostali do vazby pro politické přesvědčení. Vylíčil jsem barvitě, s jakými vrahy a zločinci nás a mezi námi i chlapce, kterým nebylo ani šestnáct let, dali do společných cel. Farkač jako třetí obžalovaný vypadl z role, tropil si ze soudu posměch a upíral mu právo nás vůbec soudit. Předseda senátu, pan rada Koziellek, byl vel-

mi starý pán a Polák a byl jedním ze soudců, které republika zdědila po starém Rakousku. Myslím, že ve vedení politického procesu neměl žádné zkušenosti. Politický proces v Kutné Hoře! Poslední se tam asi konal proti novináři Karlu Havlíčku Borovskému někdy v padesátých letech minulého století za Bachova režimu.

Pan dr. Kozielek se snažil držet proces v obvyklém rámci a nějak z něj vymanévrovat politické motivy. Protahoval zvláštním způsobem slova a jeho polský přízvuk působil stejně komicky jako jeho argumentace. K Farkačovi, který se při jeho zásazích smál, pronesl tenkrát věštbu: „Jen se smějte, Farkači, on vás ten smích přejde!“ A kupodivu, jeho věštba se za pár let splnila.

Náš obhájce dr. Sekanina měl připravenou velkou politickou obhajobu a chtěl, abychom byli pokud možno struční. Proto další z nás mluvili jen krátce a senát, kterému se jednání vymklo z plánované koncepce, již nezasahoval. U jednoho z posledních však jeden z přísedících zkusil štěstí a jako v nějaké hře se zeptal: „Proč myslíte, že jste právě vy měl nějak protestovat?“ Dotázaný Málek mu odpověděl: „Poněvadž jsem to považoval za svou povinnost. Ale proč druzí, vzdělanější lidé to nedělají také?“ Pak už se nikoho na nic neptali, dr. Sekanina založil obhajobu na tom, že každý člověk je povinen udělat všechno, co je v jeho silách, aby už k nové válce nedošlo, a žádal naše osvobození.

Po kampani v tisku a v parlamentě nás již soud osvobodit nemohl. Prvé tři obžalované odsoudil k šesti týdnům a ostatní ke čtyřem týdnům vězení podle několika paragrafů zákona na ochranu republiky. Všechny nepodmínečně, i ty, kterým nebylo ještě šestnáct let. O soudním přelíčení přinesl denní tisk velmi rozpačité články. Jen časopis českých socialistů *A-Zet České slovo* uveřejnil půlstránkovou objektivní reportáž. Pro *Rudé právo* a komunistický tisk byl proces tučně sousto a přežvýkaly ho ještě několikrát.²

Jak vyšetřování, tak i soudní přelíčení byly plné závad. Dr. Sekanina podal zmateční stížnost, zdůvodněnou několikerým porušením záko-

²⁾ Například „Proces proti německobrodským studentům“, *Rudé právo* 21. 6. 1930, s. 3; „Od kutnohorské poroty ke kutnohorskému senátu“, tamtéž 22. 6. 1930, s. 1; „Soud nad účastníky německobrodské akce proti papežovu válečnému štvání“, tamtéž 22. 6. 1930, s. 3, 7.

na. Nejvyšší soud po delším uvažování, jak bylo u této instituce obvyklé, rozsudek jako zmatečný zrušil a nařídil nové projednání před jiným senátem. Byl jsem jediný z obžalovaných, kdo se na to o dva roky později přijel podívat a pasivně, spíše jako divák, přelíčení přihlížel. Všichni byli tentokráte osvobozeni, až na prvé tři obžalované, kteří dostali po čtyřech týdnech podmíněně.

Do školy se již nikdo nevrátil. Všichni jsme byli vyloučeni ze všech škol v Československu. Spolu s námi byl potrestán i profesor Lochman. Ačkoliv se prokázalo, že s námi neměl nic společného, dokonce se ani se žádným z nás mimo školu nestýkal, byl z trestu přeložen do Domažlic.

Jsou tři základní zdroje, na jejichž základě je možné všechno podložit, vysvětlit a pochopit. Jsou to bible, marxismus-leninismus anebo Švejk. Vystoupil jsem z církve, když mi bylo čtrnáct let, a z marxismu-leninismu, když mi bylo čtyřicet. Proto mohu potrestání profesora Lochmana vysvětlit jen citátem ze Švejka.

„Von se každý může zmejlit a musí se zmejlit, čím více o něčem přemýšlí. Jako jednou v Nuslích, přišel ke mně v noci jeden pán a praštil mě bejkovcem přes hlavu, a když jsem ležel na zemi, posvítíl si na mne a povídá: ‚Tohle je mejlka, to není von.‘ A dopálil se na to tak, že se zmejčil, že mě přetáhnul ještě jednou přes záda.“

Svět zločinců

Přejít naráz ze světa slušných lidí do světa zločinců působí otřesně. Ne proto, že by zločinci byli odporní lidé, kterých by se člověk musel štítit. Otřesné je právě, že je to obráceně. Zločinci se neliší od slušných občanů, jsou ve vězeňském prostředí jeden ke druhému zdvořilí, je to samé pane sem, pane tam. Snaží se dokázat, že patří mezi lepší lidi. Každý dodržuje patriční společenský odstup a kasař nebo penězokazec se neponíží k důvěrnějšímu styku s obyčejným zlodějem, který vykrádá půdy a kurníky. Člověk se od nich příučí mnoha věcem, ke kterým by venku nepřišel. V určitém smyslu jsou zločinci protivníci světa slušných lidí, člověk mezi nimi pozná druhou půlku světa, která je dole, pod povrchem a kterou není vidět.

Rozdíl mezi zatvřeným zločincem a slušným člověkem, který se do toho dostal náhodou a nevěděl jak, nejlépe vysvětlí dvě příhody, které jsem zažil ve svých pozdějších kriminálech.

Asi o čtyři roky později jsem seděl na Pankráci v samovazbě a tentokrát tam došlo k historické události. Známý a dosti slavný lupič odsud utekl a v dějinách Pankráce se stalo poprvé, že se to někomu zavřenému v samovazbě podařilo. Chytli ho znovu asi za tři týdny. Jeho historický čin si zasloužil historického trestu, a tak byl dán do želez. Trest želez spočíval v tom, že vězeň měl nohy zakované do okovů, a měl tři stupně podle váhy železa. Nejlehčí železa vážila 5 kg, střední 15 kg a nejtěžší 30 kg. Pouta byla spojená řetězem a v prostředku byl uvázán provaz, na kterém musel vězeň řetěz pozvedávat a poponášet, když měl chodit. V okovech mohl být ponechán až tři měsíce. Poněvadž byl zakovaný, dostával zvláštní podvlékačky a kalhoty, aby mu bylo možné vyměňovat jednou za deset dnů prádlo. Měly po celé délce nohavic po straně knoflíčky. Náš

lupič dostal plnou dávku, tedy tři měsíce a nejtěžší okovy, patnáct kilogramů na každou nohu. I nejmzpuřnější vězeň býval po týdnu nelehčích želez krotký jako beránek a slabý jako moucha. Osvobodit ho mohl jen vězeňský lékař, když rozhodl, že je v takovém stavu, že už železa nemůže dál nosit.

Náš lupič byl na svých třicet kilogramů okovů pyšný. Když ho vodili na procházku, řinčel řetězem jako čert, aby ho slyšel celý kriminál, odpovídal vzpuřně a hodně nahlas dozorcům, když mu něco nařizovali. Morální postoj se dá těžko vážit, zato však třicet kilo okovů přibývá na váze tím rychleji, čím déle je člověk nosí. Přišel den, kdy se i náš vzpuřný vězeň hlásil k lékařům. Vězeňský lékař dr. Navara byl hrubián a otevřhuba, kterého sami lidé jeho společenské třídy po válce odsoudili na osm let do kriminálu, poněvadž se s ním blíže seznámili jako vězňové za okupace. Měl svou ordinaci přímo proti mé cele, ale o patro výše, a poněvadž v samovazbě jsou na chodbách místo stropů drátěné sítě, viděl jsem ze svých dveří přímo do jeho ordinace. Vyměňovali nám právě prádlo a byl jsem přede dveřmi, když se přihoda udála. Dozorce vešel do ordinace a hlásil dr. Navarovi, že předvádí vězně, který žádá snětí okovů. Zločinec se vlekl daleko za ním po železném chodníku a řinčel řetězem.

„Až přileze po čtyřech,“ zahulákal dr. Navara. Zločinec se krůček po krůčku dovlekl až do otevřených dveří ordinace a zahulákal dovnitř stejně silně: „Tak mi polib prdel, ty vandraku!“ Otočil se a vracel se, potřásaje řetězem, aby co nejvíce řinčel, se vztyčenou hlavou, krůček za krůčkem do své cely.

O dalších dvacet let později, když jsem seděl v leopoldovské pevnosti na společné cele, přidali k nám prokurátora. Lepšího pána, který řádně vykonával své řemeslo, vstoupil zavčas po únorovém převratu v roce 1948 do komunistické strany, ale zřejmě se jako prokurátor choval slušně, poněvadž ho zavřeli. Mouřenín nekonal své povinnosti, mouřenín šel do díry. Z Moravské Ostravy, kde byl souzen, ho do Leopoldova vezli spoutaného na rukou, jak je v komunistickém humanismu mrav. Přišel na celu a plakal. Ne nad tím, že byl nevinně odsouzen, ale nad tím, že s ním, slušným člověkem, zacházeli jako se zločincem a vrahem a dali mu železka. Tři dny plakal nad tou hanbou a nebyl k utišení. Marně jsem se snažil vysvětlit mu, že

má být hrdý, že ho převáželi v poutech, že v novém společenském prostředí tím byl kvalifikován mezi lepší lidi, a ne mezi takové, kteří někde vykradli kurník. Vůbec už mu nešlo do hlavy, proč ho zavřeli, když se ničeho nedopustil, kdežto zločinec z povolání se nediví, když se mu to stane. V tom jsou tedy rozdíly mezi zločincem a takzvaným slušným člověkem.

S prvním zločincem jsme se setkali hned první den ve věznicí okresního soudu v Německém Brodě. Byl povoláním tulák a byl chodbař. Topil nám v kamnech, kterým se říkalo dědek. Byla v cele, avšak měla na chodbu dvířka, odkud se do nich přikládalo. Ve starobylých věznicích, jako byla tamní nebo v Kutné Hoře, se na takových kamnech dalo i sedět, poněvadž měla tvar válce. V novějších pokrokovějších věznicích byla vestavěna kamna v podobě dělové koule. Na těch se dalo sedět jen s obtíží a ne dlouho, poněvadž jejich špička tlačila do řiti. Vynašel je asi někdo, komu vadilo, že se vězňové dost netetelí zimou. Přesto i na nich dovedli někteří vysedat. Vězeň na nich vypadal, jako by seděl na onom středověkém instrumentu, na který se delikvent posadil obkročmo jako na kůl a na nohy se mu pověsila dvě závaží těžká podle váhy jeho trestního činu.

Chodbař, který přikládal do kamen, musel být respektován více než dozorce. Přiděloval teplo. Za tabák přikládal o dvě, tři lopatky uhlí více a našetřil to zase na jiných celách, jejichž obyvatelé byli méně majetní. Tedy něco běžného i ve světě slušných lidí.

Náš chodbař byl jedním z božích lidí, jací se dnes již nevyskytují. Od jara do zimy chodili po luzích a hájích, vyžebraли si chleba, polévku nebo oběd a sem tam něco ukradli na poli. Když dostali peníze, šetřili, až jich měli dost na panáka režné kořalky – koupit si za ně housku nebo vuřta by byla škoda. Měli své sedláky, ke kterým chodili pomáhat při sklizni, poněvadž se tam režná kořalka rozdávala všem, kteří pracovali, včetně vzrostlejších dětí. Přespávali ve stozích nebo v chlévech, a když přišly mrazy a snůh, šli k některému jim známému spravedlivému okresnímu soudu nechat se zavřít pro potulku. Samosoudce u okresu, také již starý známý, jim vyměřil takový trest, aby byli přes zimu pod střechou a v teple, najedli se a mohli topit, zameťat a štípat dřevo. Když některý pán od soudu nebo dozorce potřeboval doma naštípat dřevo nebo nanosit uhlí, vypůjčil si takového vězně

na půl dne. Ten jednoduchý život zabila technika. Ve věznicích, u soudů i v domech se zavedlo ústřední topení a noví mladí soudci začali zavírat tuláky zcela nesmyslně třeba i v létě. To všechno byly tenkrát nové potíže tuláckého povolání a náš chodbař nám o nich vyprávěl. Když jsme přišli, byl jediným vězněm ve věznici.

Pak nám přivedli pana Hatleho. Byl to malý a velmi živý stařík, více než šedesátiletý, se zázračnými rukama. Povoláním byl kapesní zloděj a řekl nám, že má za sebou již přes padesát trestů a všechny za kapesní krádeže. Narodil se v Rusku v české rodině a tam se také vyučil řemeslu. Do Rakouska-Uherska ho vyvezli šupem ještě před první světovou válkou. V Rusku se jmenoval Gatle, poněvadž Rusové nemají písmeno H, a tak se také od nás dával oslovovat. Kromě ruštiny a češtiny mluvil dokonale německy a polsky a snad i jinými řečmi. Byl velmi vzdělaný. Po celá léta, která si po menších dávkách odseděl, byl pilným čtenářem vězeňských knihoven, a měl proto značné znalosti v naprosto neočekávaných oborech. Pan Gatle byl pro revoluci. Prožil ji v Rusku v roce 1905 a mluvil o ní obšírně a s nadšením. Nikdy se mu tak dobře nekradlo jako tenkrát, lidi jsou prý při tom jako bezhlaví.

Pan Gatle nás učil krást, poněvadž jsme mu při našem věku již nemohli dorůst do konkurentů. Bylo to úžasné. Měli jsme na cele malé kulaté zrcátko, které představovalo hodinky. Dávali jsme si je do kapsičky u vesty, aby pan Gatle viděl, kde je, a zapnuli jsme si sako i zimník. Pak jsme se pohybovali po cele jako vždy a dávali jsme pozor, aby nám hodinky někdo neukradl. Nikdy to ale netrvalo dlouho a pan Gatle se procházel po cele a díval se do kulatého zrcátka. Majitel měl zimník i sako rozepnuté. Ten trik jsme se dlouho učili. Člověk se přitočí k okradenému, buď s ním něco mluví, nebo do něj jakoby z nepozornosti vrazí, dlouhé prsty na ruce musí mít rozepřené jako nůžky a jedním hmatem současně projede a otevře obě řady knoflíků, dva prsty při tom otevírají zimník a dva sako a po dokončení hmatu se vyjmou hodinky z kapsičky u vesty. Jsou-li na řetízku, odepne se při tom řetízek. Všechno trvalo jenom mžik, bylo to úžasné a marně jsme to celé dny cvičili. Každý prst se musí pohybovat samostatně a pracovat, jako když virtuos hraje na piáno. Aby to někdo svedl, k tomu jsou zapotřebí celá leta učení. Však i pan Gatle, ačkoliv

mu bylo přes šedesát a v řemesle byl mistr, si po celé dny, od rána do večera, nepřetržitě cvičil prsty.

Na celu si pan Gastle přinesl karty. Hráli jsme vášnivě a hazardně Oko. Peníze jsme neměli a hráli jsme na čestné slovo jako ruská šlechta. Bohoušek Vacek mi od té doby dluží okolo půl milionu korun. Když nás po čtrnácti dnech převáželi do Kutné Hory ke krajskému soudu, vzali pana Gatleho do našeho zvláštního autobusu, poněvadž nebyl okresní, ale krajský formát. Před odjezdem řekl, že karty vezme s sebou, v Kutné Hoře se nám prý budou hodit.

V krajské věznici při příjezdu, jak již bylo řečeno, nás předůkladně prohlédli. Totéž udělali i s panem Gatlem. Dali mě s ním na společnou celu, a když za námi zaklapli dveře, zeptal jsem se ho, kdeže zůstaly karty. Sáhł do kapsy a s úsměvem karty vytáhl. To mě ohromilo.

Jistě jste již viděli kouzelníka, který přijde na jeviště, vyhrne si rukávy, vyndá z kapsy kapesník a utře si nos, důkladně ho před publikem vytřepá a pak z něho vytáhne živého bílého holoubka. Pronést hru velkých karet při prohlídce, při které vás svléknou do naha, je stejně jednoduché jako vytáhnout z prázdného kapesníku živého holuba. Je to mnohem snazší než ukrást z kapsičky u vesty kapesní hodinky. Užitečnost takového umění byla pro mne očividná. Pan Gatle měl se mnou trpělivost a já jsem byl pilný žák a ten kousek jsem se naučil. Na mé pouti různými kriminály a koncentračními tábory se mi to vyplatilo a několikrát jsem ho použil. Naposledy o dvacet pět let později ve svém třináctém a jak doufám posledním kriminále.

Ještě něco nás pan Gatle naučil: *Pochod padlých revolucionářů*. Naučil nás ho ruský. Zpíval se v carských žalářích, když popravovali revolucionáře nebo je vynášeli mrtvé. Byla to píseň strany ruských sociálních revolucionářů, tzv. eserů³. Měli minulost větší a slavnější než bolševici, kteří byli před revolucí lidu celkem neznámí. Ti, kteří pochod při pohřbech a popravách svých druhů zpívali, dopadli vesměs velmi špatně. Ještě za Leninova života s nimi bolševici zinscenovali velký politický proces. Byl první toho druhu. Byli to takoví revolucionáři, že na rozdíl od starých bolševiků, které soudili později za Stalina, se před soudem k vymyšlené zločinecké činnosti nedoznávali a hrdě

³) Socialisté—revolucionáři.

hájili svou revoluční minulost a čest. Snad všichni skončili v sibiřských koncentračních táborech.

Jejich píseň měla osud ještě horší. Vyhrávají ji dnes policejní hudby při pohřbech komunistických policistů a žalářníků. A to nejen v Rusku, ale už i v zemích „lidových demokracií“.

Nekrology

*V šedou vetěš vzpomínek
srdce mé se dívá,
jako dítě v plamínek,
který dohořívá.*

(František Gellner, *Loutky*, 1911)

Budoucnost patří rozumným lidem, kteří v převratných dobách nevystukují hlavy, ale čekají za bukem, jak to dopadne. Ti, kteří do toho jdou, se dočkají nejvýš státního pohřbu. Buďto je oběsí ještě před vítězstvím, nebo až po něm. Když se pak takový revolucionář vyplazí z vězení, z koncentračního tábora, nebo se vrátí udýchaný z revolučního boje či války, kampak se hrabe na někoho, kdo si zatím cvičil hlasivky na fotbale a jehož svěží býčí hlas přehluší všechny. Kdo se začal bouřit příliš brzo, ten má naději, že ho dříve oběsí. A běda mu, jestli se dožil vítězství! Pak si něco prožije, než se toho také dočká.

Bláhově jsme snili, že vybojujeme moc pro stranu, která – až povládne – bude rozdávat lidu svobodu a socialismus. Komu bude vládnout? A nad kým, když už kapitalisti nebudou? A jak? Bez kriminálů a soudů? O tom jsme zatím nepřemýšleli.

Probuzení bylo ošklivé. Vládla strana, či spíše smečka vůdců, tvrdou pěstí nad pracujícími vykořisťovala ještě hůř než kapitalisté a odbourala i ty svobody, které si lid dříve vybojoval. Neopřela se o dělnickou třídu, ale o starou policii, soudce a byrokraty, kteří do ní hromadně vstoupili. Nikdo z nás tenkrát před válkou nevěděl, že také ruští bolševici s Leninem v čele po vítězství Říjnové revoluce ponechali v činnosti starou carskou policii, soudy a kriminály, nad kterými dobyli moci. Pak už jenom zřizovali další a stavěli gulagy.

Mnozí noví revolucionáři několika generací opakují náš omyl. Přehlížejí, že svoboda a nesvoboda jsou především v člověku samém, a ne v jeho prostředí. Změnit svět, k tomu je třeba naučit lidi, aby se nebáli být svobodní. Cože se stalo s těmi nadějnými hochy, kteří se starali, aby už nebyla válka, v době, kdy pořádní lidé měli jiné starosti? Necht' je mi dovoleno, abych napsal nekrology těm z nich, kteří již zemřeli. I těm, kteří nezemřeli, ale vegetující žijí.

Nekrology živých

Osudy Josefa Huška

V době, kdy nás zavřeli, mu bylo sedmnáct let. Byl jako zajíc, který přežívá všechny hony. Každý lovec po něm vystřelí z obou hlavní, ale zajíc běží dál, zachrání se a v pelechu se vylíže z těch pár broků, které chytil pod kůži. Byť i mírně poškozený, přečká všechny úklady a hony a zemře sešlostí věkem.

Hušek ale zaječí povahu neměl. Snad nad ním držel ruku anděl strážný, poněvadž byl z katolické rodiny. Za sedm let po procesu byl ve Španělsku statečným rotním písařem první roty praporu Masaryk. Chodil do útoků s mužstvem, lidé kolem něj padali a jemu se kuličky vyhýbaly. Dostal ji až v posledním boji praporu – dva dny potom byli mezinárodní dobrovolníci z příkazu Neintervenční komise staženi z front. Chytil to blbě, měl průstřel holenní kosti a zůstal ležet až do večera před fašistickými zákopy. Vynesli ho až v noci. Z roty, se kterou odešel na frontu, byl předposlední dosud nezabitý nebo nezraněný interbrigadista.

Po stažení z fronty, před odsunem do Francie – a to trvalo ještě téměř pět měsíců –, se povaloval na posteli v nemocnici, zatímco druzí, kteří mohli chodit, konečně poznávali také španělské zázemí. Z koncentračního tábora ve Francii se začátkem války nedostal do Československé armády, poněvadž byl invalida. Po porážce Francie ho převzali Němci a na konci války, po více než šesti letech koncentráků nevyšel, ale vylezl z koncentračního tábora Buchenwald. K invalidní noze mu přibyla i tuberkulóza.

Vrátil se do rodného města – konečně po letech se zase jednou našel a všechno jako by vítr odvál – a seděl, velmi živý, u papírů v krajském sekretariátu KSČ v Havlíčkově, dříve Německém Brodě jako organizační a později politický sekretář. Tuberkulózu potlačil nikotinem, začal tloustnout a tloustla mu i ta vysušená noha, takže se pohyboval celkem normálně. Za pět let to dotáhl až na náměstka ministra informací. Jeho ministrem byl právě ten demagogický žvanil Kopecký, který nás kdysi vyhlášoval za naději národa.

Pak ale dopadla tvrdá pět dělnické třídy, tedy Státní bezpečnosti, na bývalé bojovníky ze Španělska, vojáky i letce z Československé armády na Západě i na Východě, na emigraci z Londýna a na Židy a předválečné komunisty ve stranickém a státním aparátě. Anděl strážný zakročil, Huškovi se vrátila tuberkulóza a vezl se do sanatoria. Nemocné tenkrát nezavírali, ne snad z nějakého soucitu, ale proto, že by jim tehdejší režim v ruzyňské věznici nevydrželi a do měsíce by jim zkapali bez procesu, a to by bylo politicky nevhodné.

Tak se Hušek v sanatoriu dočkal toho, že pomřeli milovaní vůdcové, kteří chtěli vyhladit všechny interbrigadisty tak, jako to udělali ještě před válkou a za války v Rusku. Smrt Gottwalda, Stalina i Beriji měla příznivý vliv i na jeho tuberkulózu a celkem rychle se z ní zase vyléčil. A opět se dostal nějak nahoru, stal se ředitelem Městské knihovny v Praze a později předsedou Svazu protifašistických bojovníků. Po okupaci Československa mu odsud s bratrskou ruskou pomocí vylili perka jako jednomu z těch, kteří byli podezřelí, že chtějí zavádět nějaký lidský, a ne sovětský socialismus. Prý dopadl měkce a dostal plnou penzi. Myslím, že si ji zasloužil.

Osudy Bohouše Vacka, Josefa Málka, Bohumíra Ježka a Ivana Binky

Bohouš Vacek byl veselá kopa. Potkal jsem ho asi za rok po procesu v Drážďanech. Německá šupo (policie) ho strčila k nám nahoru na otevřený nákladní automobil, kde už nás bylo i tak dost, něco okolo třiceti. Kolem nás bouřila demonstrace nezaměstnaných, my jsme provolávali dnes už dávno zapomenutá hesla a policajti, kteří okolo

nás dělali živý plot, nás tloukli dlouhými bílými pendreky po hlavách. Pak jsem ho ještě viděl chodit v kole v drážďanské citadele, než nás po odsezení trestu německá policie z Německa vyvezla. Po válce mi někdo vypravoval, že se Bohouš brzy potom oženil a zplodil kupu děcek. Žil v Polné u Německého Brodu, v té Polné, kde zabili Anežku Hružovou, a prý tam byl nějaký čas i předsedou národního výboru.

Josef Málek zůstal v rodném městě a po válce byl odborovým sekretářem v Liberci. Jestli přežil všechny politické zvraty, nevím.

Bohumír Ježek byl s Musilem nejmladší člen celé skupiny. V roce 1955, když jsem seděl na pevnosti v Leopoldově, mně jeden z vězňů vypravoval, že u nich, v nějaké obci u Poděbrad, je předsedou národního výboru nějaký Ježek, který byl zavřený jako student v Německém Brodě a je prý to zlý člověk. Poněvadž ale ten, kdo mi to říkal, byl zavřený pro nějakou loupež, je těžko soudit. Když o někom loupežník říká, že je zlý, tak to špatný člověk být nemusí.

Ivan Binko byl podle našich tehdejších soudů veliký literární talent. Znal moderní českou literaturu jako nikdo jiný a přečetl všechno, co po první světové válce vyšlo. Tím se diametrálně lišil od profesora češtiny, kterého to nezajímalo a pro kterého dějiny české literatury skončily rokem, kdy on dostudoval, tedy v době před první světovou válkou. Když se v oktávě moderní česká literatura probírala, měla celá třída gaudium. Pan profesor koktal a trásl se mu ruce, poněvadž Ivan se na něj po celý výklad ironicky díval skrz své brejličky a liboval si v tom, pana profesora se všelijak dotazovat a opravovat ho. Je jediný, o kterém jsem již nikdy nic neslyšel, ani před válkou, ani po ní. Přežil válku? Žije? Kdož ví?

Ota Hromádko – vlastní nekrolog

Jean Schwarz-Bart ve své knize *Poslední spravedlivý*⁴ píše o staré talmudistické pověře: Když jde deset Židů do války, zařídí to Nejvyšší vždy tak, aby se jeden z nich vrátil živý a mohl vydat svědectví. Židovský Pán Bůh je stejný jako křesťanský, židé jenom neuznávají jeho ne-

⁴ Swarz–Bart, André, *Poslední spravedlivý*. Praha 1962.

manželského syna. Zařizuje společný Pán Bůh také něco podobného i pro křesťany a jsem já ten desátý? Kdož ví, jsem sice bezvěrec, ale pokřtěn jsem byl jako každý.

V letech, která následovala, jsem neúnavně bouřil lid a stejně tak neúnavně mě zavírali – ještě desetkrát, než jsem odejel bránit Španělskou republiku proti světovému fašismu. V té válce mne kupodivu nezabili a z demokratického koncentračního tábora ve Francii jsem utekl po půl druhém roce, když jsem již byl na cestě poznat také nacistický koncentrák. Pak jsem v Paříži, až do osvobození, běhal s pistolí, jako to dělají rozumní lidé, když je někdo honí a jde při tom o život. I to jsem přežil, jako jeden z mála.

Taková minulost byla na závadu tomu, abych po návratu domů v lidodemo socialismu mohl dělat natrvalo kariéru. Socialismus sovětské ražby je ruské nevolnictví, které se přizpůsobilo dvacátému století a demokratický centralismus je staré carské samoděržaví se systémem příživnických družin okolo několika gubernátorů a mocných pánů carské suity. Jde při něm o to, poddat se někomu, kdo je v příbuzenském či jiném blízkém vztahu s vládcem a věrně a poslušně mu přisluhovat. Zjednodušeně v české lidštině se tomu říká nalézt díru do správné zadnice, do které má jeden vlézt. To jsem jednak nepochopil a jednak nedovedl, a proto mne museli znovu zavírat a chtěli mě oběsit. I to jsem ale zase přežil. Pro zasloužený odpočinek v emigraci jsem našetřil nahou řít', pozůstatky rozumu, veteš vzpomínek a čas k přemýšlení.

Přišel již čas, abych vydával svědectví určená těm, kteří ve svých nerozvážných letech nastupují stejné cesty, jakými jsem chodil já? Nebo mám snad počkat, až bude po třetí světové válce, až prožijí do třetice všeho zlého? Pak ale možná už nebudou žádní čtenáři a bude se muset začínat znova od prvoka. Proto spěchám, abych vydal počet svých základních omylů. Jsou stejné, jaké po celé věky dělají ti mladí lidé, kterým se nelíbí svět takový, jaké je a chtěli by ho rázem předělat.

Náš základní omyl byl, jak se později ukázalo, že jsme bojovali o moc a svobodu jsme chtěli pak z pozic moci rozdávat. Každoročně dorůstají noví mladí revolucionáři, kteří tento náš omyl opakují. Změnit svět – k tomu je třeba nejdříve změnit lidi a naučit je, aby byli svobodní, neboť svoboda i nesvoboda jsou v člověku, a ne v jeho okolí. A to je ten dlouhý pochod k socialismu, nebo k tomu, jak se bude,

nebo vůbec nebude lidská společnost v budoucnosti nazývat. Ti, kteří na pochodu k ní zahynou, zemřou příjemnou smrtí. Sklátí je dobrá krmě, ženy, alkohol, nikotin nebo automobil.

Franta Nový

Nejlepší, ale také nejhubenější a nejhladovější žák ve své třídě, v oktávě, válečný sirotek, zemřel jako první. Tuberkulóza, k jejímuž uryhlenému vývoji kriminál přispěl, ho osvobodila dříve, než tak učinil soud při druhém přelíčení. Nikdo si na něj již nikdy nevzpomněl. Ani po válce, když se strana pojednou vynořila opentlená slávou a s ní davy zbrusu nových členů, kteří došli k přesvědčení, že komunisti teď dělají, co oni vždycky chtěli a považovali za správné. To, co oni chtěli, bylo, aby se strana starala o vedoucí místa, auta, vily a platy pro své funkcionáře a členy. Kdo by měl čas v tomto novém boji vzpomenout si na osmnáctiletého kluka, který pro nic za nic, z klukovského nerozumu položil život za nějaký fantastický a nereálný komunismus. Jak se říká, ani pes po něm neštěkl.

Miloš Farkač

*Budoucnost viděl v barvách duby
a nevěděl, jak s dobrodruhy
nelidský osud nakládá,
jenž teprve, když duši zlomil,
blouznivcům vyloží jejich omyl*
(František Gellner, *Osud*, 1911)

Pan rada Kozišek prorokoval u soudu správně – o pár let později se Miloš přestal smát. Jednoho dne, několik týdnů po procesu, nám řekl, že nemá smysl hádat se se starými oportunisty ve straně, marně přesvědčovat lidi a nechávat se zavírat. Půjde přímo, uteče do Sovětského svazu a bude tam budovat socialismus. My jsme s ním nesouhlasili.

Miloš skutečně odjel, ilegálně a bez pasu. Opatřil si krabici na klobouk a koupil si do ní velký pecen chleba. S tím se vydal na cestu do země socialismu. Před odjezdem mluvil jen se svým dělnickým kamarádem, učedníkem Frankem. Od něho jsme se dozvěděli, že Miloš měl na cestu jen pět korun. Byla to částka, která stačila na jeden oběd v restauraci.

Ostatní jsme se dozvěděli z dopisů, které nám Miloš psal z Moskvy. Jel načerno nákladními vlaky více než tisíc kilometrů přes celé Československo až na Podkarpatskou Rus, kde ilegálně přešel polskou hranici. Přes Halič a polskou Ukrajinu se protloukl až k ruské hranici, kterou také tajně přešel. Žil ze svého pecnu chleba a z toho, co rostlo na polích. Chytlí ho, nebo se možná z hladu přihlásil sám, až někde u Kyjeva.

Dostali jsme tenkrát do okresního vedení strany, jehož jsem byl mezitím členem, prostřednictvím ústředního výboru dopis až z Moskvy. Ptali se nás na jakéhosi Farkače, který ilegálně přešel hranice Sovětského svazu, sedí ve věznici v Kyjevě a vydává se za pronásledovaného revolucionáře. Napsali jsme hezký dopis a vydali svědectví o Milošově poctivosti a revolučním zápalu, a i o tom, že byl perzekvován. Dnes tomu nikdo nebude věřit, že by to bylo možné, ale psal se teprve třicátý rok a Milošovi bylo sedmáct let. Pustili ho z kriminálu a přijali ho do domu emigrantů v Moskvě. Odtud nám psal nadšené dopisy zeleným inkoustem na mizerném linkovaném papíře. Bůh ví, odkud své nadšení bral v tehdejších a tamních podmínkách.

O několik měsíců později přišel z Moskvy jeho poslední dopis. Prý má už dost lenošení v domě emigrantů a přihlásil se dobrovolně do brigády, která odjíždí na Sibiř kácet lesy v tajze a budovat tam socialismus. I z tajgy nám psal. Bylo to kdesi na Urale v Kušvě. Dopisy byly stále nadšené – o úspěších jeho brigády i jeho osobních. Hned po vykácení lesa, již jako mistr a vedoucí brigády, začal stavět první vysokou pec budoucího kombinátu. Ještě před dokončením stavby byl vybrán a poslán na odborné školení. Vrátil se jako mistr k postavené vysoké peci, pak byl znovu vybrán na nějaký rychlokurs a zpět přijel jako inženýr.

Ani nám nebylo divné, že to šlo tak rychle. Teprve o dvacet pět let později, když mě soudil československý Nejvyšší vojenský soud, jehož předsedovi nebylo ani 28 let a jehož přisedícím bylo něco přes dvacet – ale všichni měli doktoráty práv získané v několikaměsíčním kur-

su –, jsem pochopil, proč mohl Miloš tenkrát tak rychle vystudovat na hutního inženýra. S tím jsme si ale hlavu nelámali. Nelámali si ji ani Milošův otec, magistrátní úředník, politicky organizovaný v národně demokratické straně.

Milošovo revoluční nadšení bylo tak nakažlivé, že i vlastního otce přesvědčil. Pan Farkač, vychovaný panslavismem Kramářovy strany, shledal nakonec, že se v Rusku děje něco světoborného a byl hrdý na svého syna, který tam dělal takovou kariéru. Založil v Německém Brodě Svaz přátel sovětského Ruska, a dokonce jako nekomunista kandidoval na kandidátce komunistické strany v obecních volbách a byl zvolen do městského zastupitelstva. Miloš zatím v závratné kariéře pokračoval. V těch letech Stalin likvidoval své konkurenty, spolupracovníky Lenina a jejich stoupence a celý starý aparát strany. Na místa starých bolševiků nastupovali do sekretariátů dvaceti až pětadvacetiletí komsomolci. Miloš se stal oblastním sekretářem bolševické strany v Kušvě. V moskevské *Pravdě* se dokonce objevil na první straně jeho článek o výstavbě socialismu na Urale. To byla ale i jeho labutí píseň, více už nikdy nic a také nikomu nenapsal.

Někdy v roce 1936 jsem potkal Boženu Macháčovou, poslankyni komunistické strany za Německý Brod. Od ní jsem se dověděl další kus Farkačova osudu. Někdo prý ho udal, že udržuje písemný styk se svým otcem, který je organizovaný fašista. Udělal to skutečně nějaký horlivý soudruh z domova, který mu záviděl jeho kariéru? Anebo byl Miloš příliš nepoddajný – to měl ostatně v povaze – a policie si proti němu zorganizovala důkazy? Macháčová mi tenkrát řekla, že ústřední výbor strany celou záležitost vysvětlil, že Farkač byl z vazby propuštěn a že prý pracuje někde na Sibiři jako učitel řeči.

Tenkrát jsem uvěřil, že se tam nevinní lidé propouštějí z vazby a že se na Sibiři vyučují řeči. Když jsem o dvacet let později jako vězeň v Leopoldově mluvil s lidmi, kteří na Sibiři také byli, pochopil jsem, že asi nebylo žádné propuštění z vazby, a ne že Miloš učil řeči, ale naopak, že jeho naučili nadosmrti držet hubu. Nikdy už o něm nikdo neslyšel.

Po válce jsem se znovu Macháčové na Farkače zeptal. Žila za války v Moskvě stejně jako poslanec Kopecký. Myslil jsem si, že v moskevském závětrí se mohli alespoň poptat, kde je ten hoch, kterého před

deseti lety vyhlašovali za příklad a naději národa. Machačová mi řekla, že určitě nežije, poněvadž by se jinak přihlásil do Československé armády v Rusku. Oba dva ti velcí revolucionáři zřejmě neměli ani odvahy se poptat na Berijově ministerstvu.

Tak Miloš Farkač, největší divoch a nadšenec, ale také nejtvrdší z nás, leží asi pohřbený v hromadném hrobě nějakého gulagu, jestli ho ovšem nesežral medvěd, poněvadž leckde se tam v zimě do zmrzlé země nedalo ani pohřbívat.

Vratislav Šantroch

Vrát'a byl mezi námi největší krasavec a měl štěstí u děvčat. Za sedm let po procesu byl již šéfredaktorem deníku *Haló noviny*, vydávaného komunistickou stranou. Vídal jsem ho zřídka, ale náhodou jsme se setkali na ulici večer předtím, než jsem s falešným pasem odejel válčit do Španělska. Pro mne to bylo poslední rozloučení s vlastní a se soudruhy, domů jsem se už nechtěl vrátit.

Rozebírali jsme další vyhlídky. Vrát'a byl ve Španělsku ve dnech, kdy fašisté provedli puč. V Barceloně se měla tenkrát konat dělnická spartakiáda a on tam byl jako novinář. Zažil první boje a viděl první hromady mrtvých. Byl skeptický – podle něj je španělská válka strašlivý masakr, který přežije málokdo z těch, kteří tam dobrovolně odjíždějí. I já jsem byl skeptický – pár měsíců předtím československá vláda na návrh předsedy obilního monopolu a pozdějšího ministra Feierabenda dodala hitlerovskému Německu celou svou železnou zásobu obilí na bezúročný a věčný úvěr. Soudil jsem, že Československo je již předem prodané a že se nebude, ba již ani nemůže bránit.

„Vrát'o,“ řekl jsem mu tentokráte, „zůstat doma je nebezpečnější, ve Španělsku se bojuje, vyhrajeme, a přece jenom někdo přežije. Zde se ale bojovat nebude, ti nahoře budou rádi, když je nacisti obsadí a vás pak vyberou jako vši.“ Na tu rozmluvu jsem pak už nikdy nemohl zapomenout, vracel jsem se k ní na frontě ve Španělsku a pak po celou válku, poněvadž mě utvrzovala v tom, že moje cesta byla správná.

Po Mnichově, za druhé republiky, nalezl Šantroch azyl v bývalém sociálně demokratickém deníku *Právo lidu*, a tam se také po okupaci

v březnu 1939 tak jako jiní, dříve komunističtí redaktoři, dočkal gesta-
pa, které si pro něj přišlo. Někdy v roce 1942 mu usekli hlavu v Dráž-
ďanech nebo v Lipsku.⁵

Jan Musil

Janu Musilovi v době, kdy nás soudili, nebylo ještě šestnáct let. Otec
byl pekař a živnostník, když se kluk nevyvedl, tak ho nechal vyučit pe-
kařem. Z Musila se stal řádný živnostník, a poněvadž mu otec ještě
před válkou zemřel, zdědil pekárnu a dům. Se stranou už nechtěl mít
nic společného. Za války byl velkým pánem – měl mouku. Nebyl by
ani správný Čech, kdyby s ní nešmelil. Po válce o něm soudruzi vypra-
vovali, že nikdy nic nedal rodinám zavřených a že šmelil jen s Němci,
kteří měli u města letiště. Ale kolikpak bylo těch, kteří se tenkrát sta-
rali o zavřené nebo o jejich rodiny? Většina čekala v závětrí na to, až
přijde jejich doba – neboť tak přežívá český národ své historické kata-
strofy.

Na svou revoluční minulost v dětství si Musil vzpomněl, když se
po únoru 1948 znárodněvaly živnosti. Mezi slepými je jednooký krá-
lem, a tak udělal ve straně rychlou kariéru. Vysedal v krajském sekre-
tariátě v Jihlavě jako vedoucí národohospodářského oddělení. Ne však
dlouho a pak se odtud vytratil.

Od procesu jsem ho přes dvacet let neviděl a setkal jsem se s ním
hrou osudu v březnu 1951. Přivezli mě tenkrát spolu s jinými do ru-
zyňské věznice ze zámku v Kolodějích, bývalého sídla prezidenta
republiky Gottwalda. Obměkčovali nás tam v hlubokých mokrých
sklepeních celý měsíc. Jeden z těch, který nás nechal zavřít, budou-
cí prezident republiky Zápotocký, prohlásil později, že by žádné zvíře
v těch podmínkách nevydrželo, co jsme vydrželi my. V Ruzyni mi ně-
jaký tlustý otlema nařídil, abych se svlékl do naha a převlékl do bun-

⁵⁾ V. Šantroch byl popraven v ruzyňských kasárnách koncem září 1941. O něm
viz Fučík, B. – Rodr, J., Správná věc Vratislava Šantrocha. Havlíčkův Brod 1962
a Vratislav Šantroch a ti druzí, In: *Gymnázium Havlíčkův Brod. 275 let od založení.*
Havlíčkův Brod 2010, s. 183–186.

dy a kalhot ušitých z obyčejných pytlů, tak mizerných, že se na mně ten mundúr za měsíc rozpadl. Spodní prádlo mi nedali. A ten tlamatý chlap mi přitom povídá:

„To bych do tebe nikdy neřekl, že ty také zradíš. Znáš mě?“

Nepoznal jsem ho, byl jsem v takovém stavu, že bych nebyl poznal ani vlastní matku. Říkám mu: „V životě jsem vás neviděl – a co jsem vlastně zradil?“

„To musíš vědět ty sám,“ on na to, „já jsem přece Musil, Honza Musil z Brodu.“

Přešla mě řeč – tak to je jeden z nich. Odvedli mě a už jsem ho nikdy neviděl a taky nechtěl vidět.

Musil to v Ruzyni dotáhl daleko. Byl jedním ze tří referentů, kteří zpočátku vyslyšali generálního tajemníka KSČ Slánského, zatčeného tři čtvrti roku po nás, španělských dobrovolníků. Je pravděpodobné, že jak se mezi těmi lidmi říkalo, „udělal“ jednoho z těch tenkrát oběšených stranických pohlavárů židovského původu, to jest, naučil ho odříkat zpaměti doznání. Jména těch velkých vyšetřovatelů zůstala ve směs před dějinami utajena. Musil byl jeden z nich, vyšetřovanci mu říkali Kulička. Za zásluhy na oběšení Slánského a jeho druhů dostal spolu s dalšími čtrnácti referenty Řád republiky.⁶

Když si Rusové po zatčení Beriji odvezli v železech své poradce z Prahy, zmizel i Musil z ruzyňské scény. Nikoliv však do propadlišť – jmenovali ho velitelem pohotovostního policejního pluku ve vršovických kasárnách v Praze. Byla to policejní rezerva, která číhala v Praze, kdyby se něco, hlavně v továrnách, hnulo. Když pak třetí či kolikátá komise přeshetřovala, jak to bylo s procesy, zmizel Musil potichu i odsud. Dalí ho do penze jako plukovníka nebo podplukovníka Státní bezpečnosti. Jeho kamarádi se ještě postarali, aby mu v jeho rodném městě dala obec vilu výměnou za starý rozpadající se rodinný barák, který se musel zbourat.

Zbytek života žil pak Musil zahořkle a s pocitem křivdy. Byl přesvědčen, že si za necelých deset let služby – a jaké služby! – pro ty,

⁶ Musil ve skutečnosti dostal Řád práce, jak je uvedeno v jeho kádrovém spise v Archivu bezpečnostních složek, Brno-Kánice, a.j. 4429/13. Podle Tajovský, M., *Zmalované...* s. 191–199

kterým pomohl oběsit konkurenty, zaslouží víc než penzi vysokého policejního úředníka. Platil si advokáta, aby mu vymohl zvláštní penzi za mimořádné zásluhy. Osud tomu chtěl, že jsem se s tím advokátem znal a mohl jsem mu vysvětlit, o jaké zásluhy jde, neboť to mu Musil utajil.

Umřel poměrně mladý, snad ho sežral vztek nad tím, že za své zásluhy nedostal, kolik čekal. Přesto se ale ještě dočkal toho, že se třásl strachy v pražském jaru a že ho ruští kamarádi zachránili před starými komunistickými „kontrarevolucionáři“, kteří by se mu možná nakonec přece jenom byli dostali na kobytku.

Košilaté doby

Nějaký zvědavý kluk se může zeptat učitele, jak to, že když bylo všude tolik bojovníků proti nacismu, mohli hitlerovci obsadit skoro celou Evropu, vládnout nad nějakými dvěma sty miliony odpůrců v dobytých zemích a mít přitom všechny zdravé muže, ba i ženy, na všech možných frontách, a dokonce i v Africe. Takový kluk je v nebezpečí, že dostane pětku z dějepisu. Historie je děvka, která drží s těmi, kteří vyhráli, ne snad proto, že by nějak zvlášť bojovali, ale že se dovedli šikovně přitocit k moci, když bylo po všem. Každá převratná doba, má tři druhy lidí, jedni dělají revoluce a války, druzí kariéry a třetí kšefty.

Pravda je, že ve dvacátých a třicátých letech měla každá evropská země své fašisty, kteří se od nacistů lišili jen jinou barvou košile nebo jiným stříhem uniformem. Ti potom za války, v dohodě s nacisty, nad svým národem vládli.

Češi měli v začátku třicátých let takových stran a organizací hned několik, Slováci však jen jednu. Gajdova Národní obec fašistická měla košile černé, Liga Jiřího Stříbrného šedomodré s páskou na rukávě, na níž bylo v bílém kruhu písmeno N, které se nápadně podobalo nacistické svastice. Jiné pravicové strany nemohly zůstat pozadu a zaváděly pro své fašistické bojovky další barevné košile, agráři bílé brčálově zelené a živnostníci dokonce fialové. Hnědé nacistické košile byly tenkrát sudetoněmeckým fašistům zakázány, a proto nosili bílé punčochy. Jen bílé košile neměl nikdo, špína je na nich příliš vidět.

První fašistická organizace v Čechách byla Národní obec fašistická, založená generálem Radolou Gajdou v polovině dvacátých let podle italského vzoru. Její zrod přivítal tehdejší předseda veliké Národně demokratické strany dr. Karel Kramář historickým výrokem: „Zplat' pánbůh za fašismus.“ Jeho strana byla první, kterou potom za pár let

fašisti pohltili. Zmizela z politické scény bez funusu. Všechny české fašistické strany se před válkou mezi sebou hádaly, kdo z nich je lepší fašista. I sami hitlerovci měli potom těžkou hlavu z toho, jak si vybrat mezi nimi ty nejlepší dráby. Po pravdě řečeno, oni tenkrát ještě neměli vládnout v dobyté zemi pomocí domorodců samých a v Čechách se to teprve začali učit.

V době před rokem 1933, kdy se nacisté v Německu drali k moci a jejich vliv rostl den ze dne, to vypadalo v Čechách i jinde do jisté míry podobně. Odliv této vlny začal až v roce 1934.

Byl jsem začátkem roku 1932 krajským sekretářem Komsomolu v pardubickém kraji. V únoru se konaly volby. Gajdova Národní obec fašistická měla v Pardubicích silnou organizaci a jejím vůdcem byl okresní soudce dr. Vážný. Byl současně prvním zástupcem generála Gajdy, tedy druhým mužem své strany v republice.⁷

V těch volbách se tenkrát nevedly demokratické diskuse. Každá strana se snažila držet pohromadě houf svých stoupenců, a když na jejich schůze přišel řečník nepřátelské strany, vyhodili ho ze sálu ještě před zahájením, aby nedošlo ke skandálu. Čestnou výjimkou byli čeští socialisté, kteří na svých schůzích nechali mluvit odpůrce a diskutovali s nimi. Považovali to za zpestření programu a soudili, že tak přitáhnou na schůzi více voličů, ve své organizaci praktikovali podobný systém, dokonce i mne předtím několikrát pozvali k diskusi na své členské schůze mládeže.

Fašisté prováděli volební kampaň podle vzoru, který se osvědčoval v Německu. Taktika byla dát odpůrce přes hubu dříve, než ji otevře, a tím dokázat převahu svých argumentů. K přípravě volební kampaň založili tajnou bojovou organizaci. Shromáždili v ní okolo padesáti vozembouchů, většinou nezaměstnaných mladých dělníků, a vycvičili je pro rvačky. Stejně jako v jiných zemích neměli mladíky z lepších rodin, ti nelezli nikam, kde by mohl utrpět jejich ušlechtilý vzhled. Zato však tito bohatí stoupenci svou „údernickou“ organizaci bohatě podporovali. Žoldnérům se vyplácely slušné odměny za účast na akcích a tajných cvičeních.

⁷⁾ O něm viz Benda M., Vojtěch Vážný – příběh pardubického soudce a fašisty. In: *Východočeský sborník historický* 25, 2014, s. 177–215.

Bojovat se mělo proti Hradu, to jest proti prezidentovi Masarykovi a buržoazním demokratům a proti Židům a marxistům, tedy proti sociálním demokratům a komunistům. Proti sociálním demokratům se v Pardubicích bojovat nedalo, měli starostu, a proto v jejich straně byli všichni obecní dělníci a metaři. Ti by vymetli ze schůze každého, kdo by jim ji chtěl rozbít. Komunisté měli zase sympatie nezaměstnaných, které svrběly dlaně a jenom hledali příležitost, aby někde a nějak vybil svůj vztek nad tím, že společnost pro ně nemá práci a chleba. Zbývali čeští socialisté, strana lidí ze středních, úřednických a podobných vrstev, lidí usedlých a nebojovných – a takoví jsou v převratných dobách nejvíce bití.

Tajná údernická organizace, která ukradla skautům jejich jméno Junák, soustředila proto svůj boj na české socialisty. Když tito pokojní strýci svolali někde volební schůzi, přijel autobus plný cvičených rváčů a ti, hlava nehlava, vymlátili svými obuškami ze sálu hned na začátku všechny stoupence, kteří si přišli poslechnout, co jim bude jejich kandidát slibovat. Když se to několikrát opakovalo, obrátil se na mne krajský sekretář jejich strany, Jirek se myslím jmenoval, abychom jim pomohli. Fašisté prý chtějí rozbít jejich hlavní volební schůzi, která se měla konat v největším pardubickém sále U zlaté štky. Byl jsem tenkrát jediný člen krajského byra komunistické strany, který byl na svobodě. Ostatní byli hned při zahájení voleb prozíravě četnictvem pozavírání a po volbách bez soudu propuštěni. U mne se to nepodařilo proto, že jsem nespál doma a neukazoval jsem se v krajském sekretariátu. Tajemníkovi Jirkovi jsem pomoc slíbit nemohl, hráli jsme týž večer sovětský film, představení nám mělo opatřit prostředky na volební kampaň a naši členové a voliči museli jít do kina. Avšak slíbil jsem mu, že na jejich schůzi přijdu a jako odborník v podobných záležitostech jim pomohu radou a skutkem.

Všechno ale dopadlo jinak, než jsem si představoval. Sál byl nabitý již před zahájením a vzadu za sedadly se tísnilo tolik lidí, že někteří museli zůstat na chodbě. Přišel jsem v poslední chvíli a dopředu jsem se již nedostal.

Nestačil jsem se ani rozhlédnout a už bylo po všem. Jeden ze svolavatelů zahájil schůzi, nepronesl ani tři kloudné věty a již z první řady sedadel vyskočil pan soudce dr. Vážný a zakřičel, že oni, fašisté, navr-

hují jiné, své předsednictvo schůze. Sál zabouřil nesouhlasem a ukřičel ho. V té chvíli se z postranních dveří za předsednickým stolem vyhnulo asi padesát fašistických Junáků, vyzbrojených pendreků, kteří bez valného křiku či vzrušení, v řadě rozvinuté po celé šířce sálu, řemeslně tloukli po hlavách shromážděné voliče a hnali je hlavním vchodem ven. Předsednictvo schůze a pořadatelé na pódiu a okolo dostali nejvíce, poněvadž byli v zadním voji ustupujících.

Držel jsem se zdi, aby mě dav nevytlačil ven, a podle horáckého hesla „ať jsem bit, jen když se peru“ jsem čekal, až na mne dojde řada. Spolu s několika usedlými občany jsem pak bojoval jako lev, než mě také vyhodili na ulici. Kromě několika modřin od pendreků jsem v boji utrpěl vážnou ztrátu. Junáci mi na levé ruce utrhli všechny rukávy, od celtového krátkého svrchníku přes sako až ke košili. Vyšel jsem z boje jako římský legionář, s levou rukou nahou až po rameno. K tomu ještě to bylo v únoru. Zuřil jsem a přísahal jsem pomstu.

Komunističtí funkcionáři, a hlavně mládežníci mívali sporou, zhus-ta zvetšelou garderobu. Netušil jsem tehdy, že bojuji také za to, aby o třicet let později měl komunistický ministr vnitra Barák ve své vile vedle deseti služek, kuchařek, šoférů a služebníků také komorníka, který ho svlékal a oblékal a staral se o jeho šatník. Ztráty, které jsem utrpěl, mě vyřadily z volebního boje. S nahou nikou jsem nemohl na ulici a musel jsem čekat v bytě u přátel celé dva dny, než se jim podařilo sehnat mi náhradní sako a svrchník. Koupit si nové, na to jsme tenkrát neměli peníze.

Volební zápas pokračoval. Za pár dnů potom měli fašisti schůzi v hostinci Na haldě, ve čtvrti, která byla sídlištěm českých socialistů. Bratr Jirek nás znovu požádal, abychom jim pomohli fašisty z jejich čtvrtě vyhnat. Přivedl jsem jim na pomoc partu labských písařů a skupinu mládežníků. Dělnici byli tenkrát levnější než bagry a písaři, stojíce na nákladních člunech, vybírali písek ze dna Labe plechovými cedníky na dlouhých bidlech. Každý z nich byl ramenáč k pohledání.

Na schůzi Na haldě jsme dali fašistům spolknout jejich vlastní medicínu. Soudce dr. Vážný zahájil schůzi, vzadu vystoupil jeden bodrý bratr český socialista a vyzval přítomné, aby nenechali fašisty rozta-hovat se v jejich demokratické čtvrti. Zakřičeli jsme na souhlas, naši

písaři začali fašisty chytat pod krkem, vynášeli je ven na zádech jako pytle a před hospodou vypláceli mládežníci každému pár facek. Měl jsem zájem na tom, aby se i soudci dr. Vážnému dostalo takového poučení, avšak v té mele ho nebylo nikde vidět. Boj sám trval jen několik minut, a již nám strážce hlásily, že se poklusem blíží četnická asistence. Četníci čekali zřejmě za rohem, aby se jejich chráněncům nic zlého nepřihodilo. Sál byl mezitím zhruba vyklizen. Marně jsem se ohlížel, kdeže je pan doktor Vážný. V sále nebyl a také jsem neviděl, že by ho někdo vynášel ven. Ubrus předsednického stolu byl stažený až na zem. V tichu, které náhle nastalo, když četníci vtrhli dovnitř, se zvedl jeden jeho cíp a pod ním vykoukla obrýlená hlava pana doktora. Zatímco jeho lidé bojovali, schoval se vůdce pod stůl. Stačil jsem ještě panu doktorovi mírně šlápnout na krk a v rychlosti přes předsednický stůl odejít oknem, které bylo za ním a kudy přede mnou odešli ti, kteří dali přednost dezerci před prohraným bojem.

I přes mé tehdejší mládí mi bylo zřejmé, že takhle vedený boj je třeba vyhrát nějakým způsobem naráz a potom v klidu provádět volební agitaci. Pomohla nám náhoda. Dověděli jsme se, že v hostinci Na špici ve Svítkově se bude konat tajná instrukční porada fašistických Junáků v sedm hodin večer, hodinu před zahájením veřejné fašistické schůze. Junáků bylo okolo padesáti, proto jsme vybrali asi padesátičlennou skupinu převážně mladých lidí. Věděli jsme, že boj bude tuhý, a šli jsme do něho s vervou.

Když jsme se v sevřeném houfu blížili k hospodě, zabarikádováli Junáci dveře. Ani jsme se nezastavili a vyvrátili jsme je i s vezděnými trámy, poněvadž měly pevné panty. Junáci stáli v šiku, ozbrojeni pendreky, proti vchodu. Porazili jsme je, jak vichřice les, i s výčepním pultem, o který se opírali zády, takže pivo teklo proudem na zem místo do hrdel. Přišli jsme neozbrojeni a bojovali jsme židlemi. V podobném boji je židle nejvýhodnější zbraň. Je to současně štít i kyj, dá se s ní i házet, a když se jedna o protivníka rozbije, je vždy při ruce jiná. S pendrekem se proti židli bojovat nedá. Soudním vyšetřováním bylo potom zjištěno, že jsme o Junáky rozbili všechny židle v sále, a to se shodovalo s pravdou.

V tom velkém boji jsem nebojoval. Musel jsem řídit lidi, dávat pozor, aby tu či onde neměli proti sobě přesilu a aby nikdo nebyl váž-

něji ohrožen nebo zraněn. Vyšli jsme z boje beze ztrát. V paměti mi utkvěly dvě epizody.

Když jsme se den předtím připravovali, měli jsme velké starosti, jak zmůžeme velitele fašistických úderníků. Jmenoval se Sovina, a ačkoliv to byl krejčí, vypadal jako řecko-římský zápasník. Byl mrštný jako dravec a silný jako býk. Dali jsme ho na starost Rudovi Procházkovi. Byl to mladý nezaměstnaný dělník, boxer, krajský amatérský mistr ve velterové váze. Ruda si přinesl dubový klacek. Když jsme vešli dovnitř, byl Sovina uprostřed šiku svých bojovníků, mával nad hlavou velkým pendrekem a řval jako tur. Ruda skočil přímo po něm, a dříve, než Sovina stačil pendrekem uhodit, mázl ho třikrát po sobě klackem přes čelo. Po první ráně naskočilo Sovinovi červené jelito, po druhé se kůže otevřela a po třetí se krev jen hrnula, takže neviděl. I tak ho musel Ruda ještě několikrát máznout klackem, než si lehl. Tím také byl boj rozhodnut. Stádo, které ztratilo vůdce, je snadné rozehnat a polout.

Jiná epizoda toho slavného boje mě naplnila uspokojením. Mezi Junáky byla i nějaká lepší dáma v kožichu. Snad matka praporu nebo manželka vůdce, která se chtěla ujistit, že je manžel skutečně na schůzi a nezanáší jí někde. V našich řadách byla zase postarší bojovnice soudružka Škorpíková z Karantény, velkého barákového lágru, který zůstal stát za nádražím jako vzpomínka na světovou válku a byl osídlen několika sty rodin nezaměstnaných. Skrz dřevěné baráky s jednoduchými stěnami tam fičel vítr a rodiny se v nich tetelily zimou. Do soudružky Škorpíkové, která neměla příležitost stýkat se s dámami v kožichu, vjel třídní vztek. Zatímco si paní zakrývala oči, aby neviděla tu hrůzu, vyřízla jí z kožichu pruh po celé délce a šírce zad a ukořistěný skalp si z boje odnesla. Nosila ho pak na holém těle jako bederní pás. Pohled na dámu, která měla vpředu kožich a vzadu nic, byl jako z americké grotesky. Neudržel jsem se smíchy. Utržené rukávy, které jsem ztratil v předcházejícím boji, byly pomstěny.

Jedna věc se nám opět nezdařila. Věděli jsme, že pan soudce dr. Vážný vešel do hospody a je v lokále, ale když jsme vešli, tak ho nebylo nikde vidět. Po skončeném boji jsme prohledali všechny přilehlé místnosti, pak celý dům, půdu i sklepy, ale pan doktor prostě nebyl. Zadem utéci nemohl, měli jsme u vrat do dvora stráž.

Bojiště jsme stačili vyklidit ještě dříve, než přiběhli četníci. Boj sám netrval dlouho. Ambulance pak odvezla okolo dvaceti vážněji poškozených Junáků, méně poškození museli jít do nemocnice pěšky. Žádný z nich už nebyl schopen nějakého veřejného působení až do konce volební kampaně. My jsme neměli žádné ztráty a žádné raněné, a to jenom potvrdilo výhodnost židle v podobném boji.

Druhý den vypravoval hostinský hostům, kam se ztratil pan soudce dr. Vážný. Když jsme s pokřikem útočili na dveře, uprchl do dvora, vlezl do prasečích chlívků a schoval se tam za chovnou sviní. Nikoho nenapadlo hledat okresního soudce v prasečím chlívků ve společnosti svině, a tak znovu ušel trestu. V příštích dvou dnech nás asi dvacet zatklí. Mě pro vlastní neopatrnost. Byl jsem v tiskárně a nechal jsem stát kolo u vchodu na ulici. Četnická patrola, která šla okolo, mé kolo poznala a počkala si u něj, až jsem vyšel.

Převezli nás do krajské věznice v Chrudimi. Strava byla mnohem horší než v Kutné Hoře, ale přesto se tam sedělo příjemně. Dozorci byli rádi, když na celách bylo ticho, a nevadilo jim, když vězňové během dne spali na kavalci. Potřeboval jsem tenkrát mnoho dohánět, a tak jsem spal a spal jako brouček v pohádce. Vstával jsem jen k jídlu, a když si pan vyšetřující soudce chtěl se mnou pohovořit.

Po týdnů mě konfrontovali s panem doktorem Vážným. Jeho výpověď byla prolhaná. Vzrušeně vykládal, že jsem vtrhl dovnitř v čele davu, obě pěsti zdvižené, a řval jsem: „Kde je ten lump Vážný, zabte ho!“ Jako zkušený právník točil pan doktor věc tak, aby z toho byl pokus vraždy nebo aspoň zabití a několik let kriminálu. Byla to vědomá lež, já jsem se v celém boji opravdu choval naprosto klidně. Vždyť jsem musel všechno řídit a při tom na nějaké zvedání pěsti a pokřiky není čas. Požádal jsem pana vyšetřujícího soudce, aby výpověď pana doktora Vážného zapsal, dříve než odpovím. A pak jsem pokojně řekl:

„Podívejte se, pane doktore, zabít vás nikdo nechtěl. Chtěli jsme jenom, abyste také sám okusil, co vy dáváte provádět s druhými lidmi. Zaráží mě, že vy jako soudce můžete u soudu tak lhát. Vím dobře, že ve chvíli, kdy jsem já vešel dovnitř, byl jste vy již schován v prasečím chlívků za chovnou sviní a nemohli jsme vás nalézt proto, že jste tam zůstal, dokud nepřišli četníci, a já mám nejméně dva svědky, kteří mi to dosvědčí.“

Rána byla dobře mířená a sedla. Samozřejmě bych to byl nemohl dokázat, kterýpak hostinský by šel svědčit proti okresnímu soudci, a těžko bych k tomu přiměl někoho z obyvatel domu, kteří to také viděli. Žádný rozumný český člověk odjakživa nechce se soudy nic mít, a když se někde něco stane, tak nic neviděl a nic neslyšel. Ale pana doktora Vážného jsem dostal na špek. Byl profesionálně deformován a právníčil.

„Ano,“ řekl, „schoval jsem se v chlívků, ale až když ta banda vtrhla dovnitř a začala nás mlátit židlemi.“

„Pane doktore,“ obrátil jsem se na vyšetřujícího soudce, „prosím vás, zaprotokolujte to přesně, poněvadž pan doktor Vážný bude u soudu tvrdit zase něco jiného.“ Vyšetřující soudce to spravedlivě zapsal a dal nám oběma podepsat.

Bylo to tam – v soudním protokole – zapsáno a soudcem dr. Vážným podepsáno, že trávil bojové okamžiky v prasečím chlívků ve společnosti svině, zatímco jeho Junáci prolévali krev a ztráceli zuby na sále. O to mi také šlo. Chodbařem v Chrudimi byl skutečský kameník, zavřený pro nedávnou stávků, a tomu jsem ještě týž den dal moták, článek do novin o tom, jak vůdce Vážný posílá mameluky, aby si za plat nechávali rozbíjet huby, a když dojde k boji, schová se sám za svini. Článek vyšel ještě ve volební kampani.

A nyní, když je definitivně jasné, že patřím mezi lidskou spodinu, že jsem zvrhlík, který se ještě na stará kolena kochá tím, jak vybíjel hospody a rozbíjel huby, zbývá povědět, jak se na věc dívám po více než čtyřiceti pěti letech.

Když skončilo stěhování národů, vrátili se Evropané do stavu barbarství. Lidský život neměl žádnou cenu. Tenkrát se všude objevili loupeživí rytíři, kteří přepadali, olupovali a zabíjeli pocestné a kupce i své sousedy. Těmto s potěšením znásilňovali manželky a dcery, pokud byly pěkné a mladé. Většinu lidí byly takové skutky protivné, avšak reagovali na ně různě. Někteří si stavěli pevné zdi, kopali vodní příkopy okolo svých sídlišť a za nimi se ve dne v noci trásli strachy v očekávání, kdy na ně dojde.

Jiní se zase na to nemohli dívat, odešli do jeskyň a do poustev v leších nebo založili kláštery a tam skuhrali, že to pánbůh takhle nenechá, že loupežníky a násilníky potrestá, že se budou po smrti škvařit ve věčném ohni a čerti je budou píchat vidlemi do zadnice. Loupeživí rytíři

byli lidé nevzdělaní, nevěděli, co bude po smrti, takže se někteří z nich, když zestárli, polekali a polepšili. Většině z nich to ale bylo k smíchu.

Třetí druh lidí na to šel prakticky. Scukli se, vzali klacky, meče a kopí, došlápli si na loupeživého rytíře, pověsili ho na cimbuří a z hradu mu udělali kůlničku na dříví. Loupežilo se sice dál, ale už ne tolik.

Neměl jsem povahu poustevníka, abych z nějaké jeskyně skuhral, že se to nebo ono nemá dělat. Kdybych byl pacifista jako někteří jiní, skončil bych asi v nějakém koncentračním táboře nebo v plynu. Neměl jsem také ani povahu zavřít se doma, trást se tam strachy a čekat, jak to dopadne. Ostatně miliony zplynovaných Židů jsou mrtví svědkové toho, že taková taktika není nejlepší.

In puncto surovosti a zvrhlých mravů: Když se někomu musí rozbít huba, tak to vypadá docela jinak, než když se v tanečních hodínách vyzývá dívka k tanci. A konečně právo či neprávo. Když selže státní moc, která má občana a jeho svobodu chránit, nebo je dokonce na straně banditů, kteří občana znásilňují, má člověk nejen právo, ale i povinnost bránit se sám, zavést znovu pořádek a použít všech prostředků, které má po ruce, včetně židli v lokále. Jsem přesvědčen, že kdyby tak jednali ve třicátých letech všichni slušní lidé v Evropě a nekrčili se doma, neměli bychom ani fašismus, ani druhou světovou válku. Ostatně jsem za své skutky zaplatil spravedlivou cenu, o níž bude zčásti řeč v příštích příbězích.

O třicet dva let později, v roce 1964, jsem došel k závěru, že mi nakonec i sám pan soudce dr. Vážný dal za pravdu. Potřeboval jsem tenkrát vysvědčení zachovalosti a ke svému překvapení jsem zjistil, že na Generální prokuratuře na Pankráci mám stále v trestním rejstříku zapsáno, že jsem byl odsouzen ke čtyřem měsícům těžkého žaláře za onu historickou bitvu v hostinci Na špici ve Svítkově u Pardubic. Že tedy nejsem bezúhonný občan, ale odsouzený zločinec. Komunistická strana byla tenkrát již šestnáct let u moci a devatenáct let předtím jsme fašismus porazili ve válce. Byl jsem tehdy tovární dělník a soudcové mi nezapomněli, že jsem, kdysi dávno, uvedl jednoho z nich ve veřejný posměch.

Došlo k dlouhým právním tahačkám, poněvadž senát Obvodního soudu pro Prahu 2, který měl provést výmaz trestu, trval na tom, abych prokázal, že jsem nahradil vzniklou škodu, že jsem podobné trestní činy neopakoval, že vedu řádný život pracujícího člověka, který nebyl

v posledních deseti letech zavřený. Já jsem ve svém podání dokazoval ve všech bodech pravý opak toho, co ode mne žádali, a na poslední otázku, jestli jsem se napravil, nahradil vzniklou škodu a trestního činu lituji, jsem odpověděl, že jsem se nenapravil, že lituji, že škoda nebyla větší, a kdyby se měla opakovat podobná situace, že budu jednat se stejnou surovostí a cynismem. Bylo z toho dlouhé úřední tahání, zasahovala komise stranické kontroly, ministerstvo spravedlnosti a generální prokuratura a okolo celé věci se zrodil tlustý spis s konečným závěrem, že moje odsouzení nemůže být cestou milosti vymazáno, pokud se nepodřídím a nezauju k trestnímu činu postoj kajícího se zločince.⁸

Obětoval jsem věci svůj volný čas a všechny spisy a stanoviska lidově demokratického soudnictví i strany jsem pečlivě opsal a rozeslal do rozhlasu, denním časopisům a některým poslancům, které jsem znal. Výsledek byl překvapující. Paní soudkyně, soudružka dr. Kavčiaková, poslankyně Národního shromáždění za komunistickou stranu, jež byla také předsedkyní senátu, který mou žádost odmítal, dostala záchvat a přímo z úřadu ji odvezli do nervového sanatoria. A soud mi pak poslal přípis, že provedl výmaz trestu, poněvadž jsem si ho odpýkal a byl jsem převychován, škodu jsem nahradil, činu lituji, neopakoval jsem ho a posledních deset let vedu řádný život pracujícího člověka. Nic z toho nebyla pravda, dokonce jsem si v uvedené lhůtě odpýkával v leopoldovské pevnosti a v uranových dolech svůj poslední trest dvanácti let.

Pak jsem se dopídil, proč byly takové tahačky. Pak doktor Vážný byl totiž u stejného soudu v Praze 2, kde jsem o výmaz žádal, předsedou jednoho ze senátů a byl osobním přítelem soudružky poslankyně dr. Kavčiakové, která moji žádost projednávala. Poněvadž po únorovém převratu v roce 1948 pod ministrem spravedlnosti Alexejem Čepičkou⁹ museli být všichni soudci v komunistické straně, předpokládám, že i pan soudce dr. Vážný do ní vstoupil, a tedy politicky uznal, že jsme měli tenkrát pravdu, když jsme ho zahnali do prasečího chlívka. Uznal, ale neodpustil.

⁸⁾ Slov. Hromádkův dopis Ministerstvu spravedlnosti z 2. 5. 1964 k č. stíž. 1250/64 u Obvodního soudu pro Prahu 2 (kopie dopisu v majetku jeho dcery).

⁹⁾ O něm viz Pernes, J. – Pospíšil, J. – Lukáš, A., *Alexej Čepička, šedá eminence rudého režimu*. Praha 2008.

Učedníci politické policie

*Kdo se chce mít dobře na den, at' si zabije husu,
kdo na týden, at' zařeže vepře,
kdo na měsíc, at' porazí vola,
kdo na rok, at' se ožení,
a kdo až do smrti, at' se dá k policajtnům.*
(Z české lidové moudrosti)

Mezi kriminální a politickou policií je asi takový rozdíl, jako mezi funebrákem a porodní babičkou. Policista kriminalista, at' tajný nebo v uniformě, sedí v nějaké kanceláři, strážnici či hospodě, pije tam pivo, černé kafe, hraje s kamarády karty a čeká, až se něco stane. Něco, to znamená, až někde někoho zabijí a lidi vraha hned na místě nechtnou, nebo až někdo vyloupí banku, ukradne portmonku či znásilní slečnu, které se představil pod cizím jménem. Jestli někdo o něčem takovém uvažuje, to se kriminalista nedozví a také ho nemůže zatknout, neboť by pak bylo zavřených příliš mnoho a nebylo by možno je soudit, poněvadž by to zapřeli. Kriminalista je uveden do pohybu teprve událostí samou. Vydá se na pátrání po pachatelích, a když ho chytí, odevzdá ho vyšetřujícímu soudci. Když ho nechytí, udělá o svém neúspěchu hlášení, které založí. A svět se točí dál a všechno zůstává při starém.

Politický policista má odlišné úkoly. Vlády, které se bojí, že je lid svrhne buď nějakou revolucí, nebo jen ve volbách, si zřídí politickou policii (jestliže nezbyla po bývalém režimu) a uloží jí, aby nějaké revoluci či pokojnému převratu zabránila, a ty, kteří by to chtěli provést, zavřela ještě dřív, než se k činu dostanou a zatím o tom jenom uvažují. Rozdíl je v tom, že kriminální policista musí, když se něco sta-

lo, nalézt a usvědčit pachatele, zatímco politický policista musí nalézt způsob a prostředky, jak někoho zavřít, aby se nic nestalo.

Kdyby kriminalista zařizoval, aby kasař vyloupil pokladnu nebo lupič někoho oloupil jen proto, aby on ho mohl zatknout, pak by dlouho nesloužil. Stejně tak by špatně dopadl, kdyby si věci zjednodušoval tím, že by zatýkal někoho jiného. Pravý pachatel by kradl a loupil dále, a dokonce by ho povzbudilo, když by viděl, jak je policie hloupá. A až by ho nakonec dopadli, přišlo by se na to, že policisté švindlovali.

Politická policie se naopak musí snažit pomocí různých provokací a švindlů vyvolávat takové trestní činy, které vládu zvláště neohrozí, ale při kterých je možné zavřít ty, které zavřít třeba. Přitom se vše musí zaonačit tak, aby seděli co nejdéle, když už není možné je popravit. Jestliže zavrou někoho nevinného, tak to věci nijak nevadí, poněvadž politické zavírání se provádí také proto, aby se lidem nahnal strach.

To všechno není snadný úkol. V Čechách a na Moravě například je národ již nejméně sto padesát let skoro proti každé vládě, což ovšem neznamená, že by malý český člověk proti ní také něco podnikal. Nejzarytější nepřítel těch nahoře jsou odjakživa staré babičky. Když jste se s některou z nich dostali do důvěrnějšího hovoru, řekla vám nakonec, ať byl režim jakýkoliv: „Kéž by mě Pán Bůh udělal na hodinu hromem, já bych je všechny, ty pacholky nahoře, potloukla.“

Poněvadž není možno zavřít všechny, kdož jsou a mluví proti vládě – kdo by potom pracoval? –, musí se provádět výběr a zavírat takoví, kteří by se v převratné době mohli dostat k moci. To ale bývají obyčejně zase lidé chytří a do ničeho nelezou. Buďto jsou kryti poslaneckou imunitou a vyzývají ty dole, aby udělali revoluci oni, nebo o tom píší brožury, pod které se nepodpisují, anebo sedí někde v ústraní či v cizině a připravují se, aby se dostali nahoru, až ti dole nějakou revoluci provedou. Proto odhadnout, koho je třeba zavřít, a hlavně to zařídít, je složité a dochází při tom k velkým omylům.

V jedné věci je politická policie chytřejší než vlády a revolucionáři. Chodí a pracuje potmě jako kočka a ví, kde se co šustne. Vidí zavčas, že se to už nedá dál udržet, a udělá kotrmelec. V takové době svou vládu rychle zradí a z tajných a lidu neznámých politických policistů se stanou horliví revolucionáři, kteří vyvolají revoluci nebo puč o několik dnů či týdnů dříve, než by se to položilo samo od sebe. Pak dávají strí-